

**Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny
w Tomaszowie Mazowieckim**

***Informacja o stanie bezpieczeństwa sanitarnego
powiatu tomaszowskiego w roku 2023***

Tomaszów Mazowiecki, luty 2024 r.

Spis treści

I. Sekcja Nadzoru Epidemiologii	4
II. W zakresie Higieny Komunalnej	13
III Ocena stanu sanitarnego w zakresie Sekcji Higieny Środowiska -Higiena Pracy.....	18
IV. Higiena Dzieci i Młodzieży	23
V. Bezpieczeństwo Żywności, Żywnienia i Produktów Kosmetycznych.....	28
VI. Oświata i Promocja Zdrowia	39
VII. Zapobiegawczy Nadzór Sanitarny	48
VIII. Zakończenie.....	49

Do zadań Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Tomaszowie Mazowieckim w 2023 r. należała realizacja zadań z zakresu zdrowia publicznego, mająca na celu ochronę zdrowia mieszkańców powiatu tomaszowskiego przed niekorzystnym wpływem szkodliwych lub uciążliwych czynników środowiskowych, zapobiegania chorobom, w tym chorobom zakaźnych, zawodowych i innych chorob cywilizacyjnych, wprowadzaniu do obrotu środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych, a także na kształtowaniu odpowiednich postaw i zachowań zdrowotnych. Cele te były realizowane, między innymi, poprzez inicjowanie działań promujących zdrowie, a także działań mających za zadanie identyfikację zagrożeń bezpieczeństwa zdrowotnego, przy jednoczesnym przeciwdziałaniu powstawania tych zagrożeń. Dla kształtowania odpowiednich postaw i zachowań zdrowotnych organizowano, koordynowano i nadzorowano działalność oświatowo-zdrowotną oraz sprawowano nadzór nad warunkami: higieny środowiska, zwłaszcza wody do spożycia, higieny pracy w zakładach pracy, higieny nauczania i wychowania, higieny wypoczynku i rekreacji, zdrowotnymi żywności, żywienia i przedmiotów użytku, a także warunkami higieniczno-sanitarnymi w miejscach udzielania świadczeń zdrowotnych. W dziedzinie bieżącego i zapobiegawczego nadzoru sanitarnego kontrolowano przestrzeganie przepisów określających wymagania higieniczne i zdrowotne w nadzorowanych obiektach. W celu uzyskania jak najlepszych wyników pracy inspekcji sanitarnej, systematycznie doskonalono metody nadzoru i kontroli w systemie zarządzania jakością.

I. Sekcja Nadzoru Epidemiologii

Sekcja Nadzoru Epidemiologii w 2023 r. podobnie jak w latach poprzednich realizowała zadania z zakresu zdrowia publicznego, w szczególności poprzez sprawowanie nadzoru nad warunkami higieniczno – sanitarnymi, jakie powinien spełniać personel medyczny, sprzęt oraz pomieszczenia, w których są udzielane świadczenia zdrowotne. Sprawowanie nadzoru sanitarnego nad podmiotami leczniczymi stacjonarnymi i ambulatoryjnymi obejmowało kontrolę: funkcjonalności, stanu technicznego obiektów, zaopatrzenia w wodę, utrzymania czystości powierzchni pomieszczeń, warunków sanitarno-higienicznych, postępowania z bielizną i odpadami medycznymi. Istotna z uwagi na bezpieczeństwo pacjentów i personelu jest ocena i egzekwowanie prawidłowości prowadzenia procesów dezynfekcji i sterylizacji w nadzorowanych obiektach. Nadzorem objęto również sposób prowadzenia kontroli wewnętrznej w obszarze realizacji działań zapobiegających szerzeniu się zakażeń chorób zakaźnych oraz przestrzeganie ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych.

1. Działalność kontrolno-represyjna

Pod bezpośrednim nadzorem Sekcji Nadzoru Epidemiologii Powiatowej Stacji Sanitarno - Epidemiologicznej w Tomaszowie Mazowieckim znajduje się ogółem 143 obiekty, w tym:

- lecznictwo zamknięte – 4:

- 3 szpitale

- 1 zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy

- lecznictwo otwarte – 139:

- Przychodnie, Ośrodki Zdrowia, Poradnie – 63,

- Zakłady rehabilitacji leczniczej - 2,

- Inne: 5 (1 Stacja Dializ, 3 punkty pobrań materiału do badań, 1 Regionalne Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa,

- Indywidualne praktyki lekarskie: 29

- Specjalistyczne praktyki lekarskie: 39

- Indywidualne specjalistyczne praktyki pielęgniarские: 1.

W podziale na zarządzających ze 143 podmiotów leczniczych będących pod nadzorem Powiatowej Stacji Sanitarno – Epidemiologicznej w Tomaszowie Mazowieckim - 27 obiektów funkcjonuje pod jednym zarządzającym, pod różnymi adresami, pozostałe 116 obiektów to podmioty wykonujące działalność leczniczą – każdy pod jednym zarządzającym i jednym adresem.

Ogółem w 2023 roku w podmiotach leczniczych nadzorowanych przez Powiatową Stację Sanitarno – Epidemiologiczną w Tomaszowie Mazowieckim przeprowadzono 169 kontroli, z czego 73 kontrole dotyczyły wykonawstwa szczepień ochronnych.

W 2023 roku decyzji merytorycznych dotyczących stanu sanitarno-technicznego nadzorowanych podmiotów leczniczych oraz decyzji płatniczych nie wydawano. Wydano 2 decyzje przedłużające termin

wykonania obowiązków dla oddziału wewnętrznego oraz oddziału ginekologiczno – położniczego i pracowni endoskopowej w szpitalu Tomaszowskie Centrum Zdrowia Sp. z o.o.

W 2023 r. nie stosowano karania mandatowego.

2. Stan techniczny i funkcjonalność pomieszczeń nadzorowanych obiektów

W 2023 roku nadzorowi podlegały placówki leczenia zamkniętego, otwartego oraz prywatne gabinety lekarskie. Przeprowadzone kontrole nie wykazały nieprawidłowości w zakresie stanu sanitarno – technicznego. W ramach leczenia zamkniętego skontrolowano: Centrum Kardiologii Scanmed, Tomaszowskie Centrum Zdrowia Sp. z o.o., Centrum Onkologiczne Numed oraz Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej ZACISZE Sp. z o.o. w Łaznowskiej Woli.

Placówki leczenia otwartego to w większości przychodnie i poradnie, zakłady rehabilitacji leczniczej, Stacja Dializ, punkty pobrań materiału do badań oraz Regionalne Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa. Pozostałe placówki leczenia otwartego to gabinety prywatne dentystyczne i specjalistyczne.

Stan sanitarno-techniczny skontrolowanych placówek leczenia zamkniętego i otwartego oceniono jako dobry. Gabinety indywidualnych praktyk lekarskich, w których przeprowadzono kontrole spełniały wymagania, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą, określone w Rozporządzeniu Ministra Zdrowia w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą. Stan sanitarny i porządkowy tych placówek nie budził zastrzeżeń. Wszystkie skontrolowane placówki świadczące usługi medyczne zaopatrzone były w wodę z wodociągów sieciowych odpowiadającą normom sanitarnym.

W skontrolowanych podmiotach leczniczych nie stwierdzono nieprawidłowości w postępowaniu z bielizną czystą i brudną. Miejsca gromadzenia bielizny brudnej wydzielane są poza pomieszczeniami, w których udzielane są świadczenia zdrowotne. Bielizna gromadzona jest w workach foliowych. Pranie bielizny odbywa się w zakładach pralniczych zgodnie z zawartymi umowami. Nadzorowane podmioty lecznicze coraz częściej stosują bieliznę jednorazowego użytku (podkłady, serwety, ręczniki). Odzież ochronna zazwyczaj prana jest we własnym zakresie.

Kontrole sanitarne z zakresu gospodarki odpadami pochodzenia medycznego w podmiotach leczniczych w 2023 r. nie wykazały nieprawidłowości. Transport wewnętrzny odpadów medycznych i magazynowanie odbywa się w sposób prawidłowy, podmioty lecznicze posiadają podpisane umowy na transport i utylizację odpadów pochodzenia medycznego z firmami posiadającymi stosowne zezwolenia. Odpady komunalne gromadzone są w kontenerach/pojemnikach. Wywozem zajmują się wyspecjalizowane firmy.

W skontrolowanych podmiotach leczniczych stosowane są środki dezynfekcyjne zgodnie z ustawą o

wyrobach medycznych i produktach biobójczych. Nie stwierdzono braków w zaopatrzeniu w preparaty dezynfekcyjne. Osoby zatrudnione w podmiotach leczniczych przeprowadzające dezynfekcję ściśle przestrzegają ustalonych procedur opracowanych przez placówki. Środki dezynfekcyjne są dobierane właściwie z uwzględnieniem spektrum, czasu działania, oraz zastosowania. Zaopatrzenie w sprzęt jednorazowego użytku, środki dezynfekcyjne i środki czystości w nadzorowanych obiektach było wystarczające.

Na terenie powiatu tomaszowskiego ogółem zarejestrowane są 62 urządzenia sterylizacyjne. We wszystkich kontrolowanych placówkach prowadzona jest kontrola wewnętrzna procesów sterylizacji, zgodnie z wymaganiami, wskaźnikami biologicznymi i chemicznymi. W ramach bieżącego nadzoru sanitarnego w zakresie sterylizacji dokonano oceny procedur sterylizacyjnych z uwzględnieniem przyjętych rozwiązań zaopatrzenia w materiały sterylne. Na terenie powiatu tomaszowskiego w podległych podmiotach leczniczych nie funkcjonują centralne sterylizatornie.

3. Ocena działalności Zespołów i Komitetów Kontroli Zakażeń Szpitalnych

W powiecie tomaszowskim funkcjonują trzy szpitale (Tomaszowskie Centrum Zdrowia Sp. z o.o., Centrum Kardiologii Scanmed, Specjalistyczny Szpital Onkologiczny NU-MED Sp. z o.o.), w których powołano Komitet oraz Zespół Kontroli Zakażeń Szpitalnych. W skład komitetów kontroli zakażeń szpitalnych we wszystkich szpitalach wchodzi wytypowane osoby tj. kierownik placówki lub jego przedstawiciel, diagnosta laboratoryjny, przedstawiciel apteki szpitalnej, przewodniczący oraz członkowie zespołu kontroli zakażeń szpitalnych, pielęgniarki do spraw epidemiologicznych oraz lekarze, zgodnie z wymaganiami. Komitet kontroli zakażeń szpitalnych analizuje i aktualizuje procedury epidemiologiczne, adekwatnie do dostrzeganych zagrożeń, standardów postępowania, potrzeb medycznych, zmian przepisów prawnych oraz dokonuje oceny wyników kontroli wewnętrznych. Wszystkie spotkania zespołów kontroli zakażeń szpitalnych są we właściwy sposób udokumentowane. W każdej z ww. placówek przeprowadzane są szkolenia personelu w zakresie kontroli zakażeń szpitalnych, odpowiednio udokumentowane.

W każdym z trzech szpitali w 2023 r. przeprowadzono kontrolę w zakresie systemu kontroli zakażeń szpitalnych, podczas których nie stwierdzono nieprawidłowości.

Monitorowanie oraz rejestracja zakażeń i czynników alarmowych w ww. szpitalach odbywa się na bieżąco. Kontrole wewnętrzne przeprowadzane 1 raz na pół roku, zgodnie z wymaganiami, udokumentowane w postaci protokołów z kontroli wewnętrznej.

W 2023 r. w Centrum Kardiologii Scanmed oraz Specjalistycznym Szpitalu Onkologicznym NU-MED Sp. z o.o. ognisk epidemicznych nie zarejestrowano. Natomiast w szpitalu Tomaszowskie Centrum Zdrowia Sp. z o.o. zarejestrowano 6 ognisk epidemicznych, z czego 5 dotyczyło zakażeń wirusem SARS-CoV-2 na oddziale wewnętrznym (3x), oddziale psychiatrycznym (1x) i oddziale chirurgicznym (1x) oraz jedno

ognisko epidemiczne na oddziale intensywnej terapii spowodowane zakażeniem *Acinetobacter baumannii*.

4. Analiza zachorowań na choroby zakaźne

Na terenie działania powiatu tomaszowskiego zarejestrowano ogółem **2797** przypadków zachorowań z powodu chorób zakaźnych i zakażeń (w 2022 r. – 5932), w tym m. in. 1214 zachorowań na COVID-19 (w 2022r. - 4678) oraz 280 zachorowań na grypę, z czego 75 przypadków potwierdzonych badaniem molekularnym (w 2022r. - 16) i 205 potwierdzonych wynikiem szybkiego testu antygenowego. W stosunku do roku 2022, w 2023 roku nastąpił spadek o 3135 zachorowań, co było spowodowane mniejszą liczbą zakażeń koronawirusem SARS CoV-2 w 2022 r. Z powodu chorób zakaźnych w 2023 r. hospitalizowano 548 osób.

W 2023 r. w porównaniu z rokiem wcześniejszym zarejestrowano wzrost zachorowań na:

- biegunki i zapalenia żołądkowo-jelitowe BNO – 68 (w 2022 r. – 24)
- bakteryjne zakażenia jelitowe wywołane przez *Clostridium difficile* - 53 (w 2022r. – 42)
- płonicę - 117 przypadków (w 2022 r. – 35)
- salmonellozę – 40 (w 2022 r. – 18)

W 2023 r. w porównaniu z rokiem wcześniejszym zarejestrowano spadek zachorowań na:

- ospę wietrzną - 641 przypadków (w 2022r. – 888)
- wirusowe zakażenia jelitowe u dzieci do lat 2 – 8 (w 2022 r. – 25)
- wirusowe zakażenia jelitowe wywołane przez rotawirusy – 13 (w 2022r. – 62), norowirusy – 7 (w 2022 r. – 11), inne określone – 4 (w 2022 r. – 13), nieokreślone – 9 (w 2022r. – 0)

W zakresie nadzoru nad chorobami płciowymi w 2023 roku zarejestrowano 4 przypadki kiły (w 2022 r. – 6), natomiast nie rejestrowano przypadków rzeżączki ani przypadków chorób płciowych wywołanych przez *Chlamydię*.

W 2023 r. zarejestrowano 1 przypadek nowo wykrytych zakażeń HIV (w 2022 r. -3), 21 przypadków zachorowań na gruźlicę (w 2022 r. - 10), 1 przypadek posocznicy spowodowanej chorobą meningokokową (w 2022r. – 1) oraz 4 przypadki kleszczowego zapalenia mózgu, 1 przypadek inwazyjnej choroby wywołanej przez *Haemophilus influenzae* oraz 2 przypadki inwazyjnej choroby wywołanej przez *Streptococcus pneumoniae*.

W 2023 r. zarejestrowano 1214 zachorowań na COVID-19 (w 2022r. – 4678), z czego 177 osób hospitalizowano z powodu zakażenia wywołanego SARS-CoV-2 (w 2022r. – 495).

W 2023 roku zarejestrowano również 50 zakażeń wywołanych wirusem RSV, z czego 40 przypadków u dzieci do lat 2 oraz 2 przypadki giardiozy (lambliozy) i 1 przypadek listeriozy.

W 2023 roku zgłoszono 17 zgonów z powodu chorób zakaźnych (w 2022 r. – 110), w tym:

- 12 zgonów z powodu Covid 19 (w 2022 r. - 104),
- 2 zgony z powodu gruźlicy (w 2022 r. - 1),
- 1 zgon z powodu posocznicy meningokokowej (w 2022 r. - 0),
- 2 zgony z powodu bakteryjnego zapalenia opon mózgowo-rdzeniowych (w 2022 r. - 0).

W grupie chorób zakaźnych wieku dziecięcego, przeciwko którym prowadzi się systematyczne szczepienia ochronne, utrzymuje się pomyślna sytuacja epidemiologiczna. W błonicy, poliomyelitis, odrze – brak zachorowań. Tak jak w latach ubiegłych, w 2023 roku nie zarejestrowano zachorowań na czerwonkę, dur brzuszny i ospę małą.

Zarejestrowano natomiast 4 przypadki krztusca, 42 przypadki boreliozy, 1 przypadek neuroboreliozy oraz 2 zakażenia *Yersinia enterocolitica*.

W 2023 r. zarejestrowano 22 przypadki Wirusowego Zapalenia Wątroby (w 2022r. - 14), w tym:

- 0 przypadków WZW A (w 2022r. - 1),
- 8 przypadków WZW B - przewlekłe i BNO (w 2022r. - 8),
- 14 przypadków WZW C – ostre i przewlekłe (w 2022r. - 5).

W 2023 r. zarejestrowano 175 pokąsań osób przez zwierzęta (w 2022r. - 174), w 19 przypadkach podjęto szczepienia przeciw wściekliźnie (w 2022r. - 22).

W tabeli 1. przedstawiono zestawienie liczby zachorowań na wybrane choroby zakaźne rejestrowane przez PSSE w Tomaszowie Mazowieckim na przestrzeni ostatnich 6. lat

Tabela 1. Wybrane choroby zakaźne w latach 2018 - 2023.

Jednostka chorobowa	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Pokąsania przez zwierzęta/osoby szczepione	189/23	181/20	102/16	130/13	174/22	175/19
Salmoneloza	40	47	20	46	18	40
WZW A (pokarmowe)	0	5	2	0	1	0
WZW B	7	9	6	5	8	8
WZW C	11	14	5	1	5	14
Dur brzuszny i czerwonka	0	0	0	0	0	0
Krztusiec	9	7	0	0	3	4
Płonica	34	39	20	2	35	117
Róża	18	17	12	3	5	16
Zapalenie opon mózgowych	8	2	0	0	0	2

wirusowe						
Bakteryjne zapalenie opon mózgowych	0	0	0	0	0	2
Ospa wietrzna	473	414	262	310	888	641
Różyczka	2	-	-	0	2	0
Odra	-	-	-	0	0	0
Świnka	7	10	2	0	2	0
Borelioza	35	21	19	15	17	43
Gruźlica	19	14	2	9	10	21

Na terenie powiatu tomaszowskiego w 2023 r. zarejestrowano trzy zatrucia pokarmowe. (w 2022 roku - 0). Wszystkie trzy zatrucia pokarmowe wystąpiły wśród uczestników spotkań w domach prywatnych. Pierwsze miało miejsce w marcu 2023 r., gdzie zachorowało 10 osób uczestniczących w przyjęciu urodzinowym, z czego 4 osoby podlegało hospitalizacji, czynnika etiologicznego ani nośnika zakażenia nie ustalono. Drugie zatrucie pokarmowe wystąpiło w kwietniu 2023 r. wśród 3 uczestników spotkania rodzinnego, z czego wszystkie osoby były hospitalizowane. Trzecie zatrucie pokarmowe miało miejsce w czerwcu 2023 r. wśród dwóch osób z jednej rodziny, również hospitalizowanych. W przypadku drugiego i trzeciego zatrucia pokarmowego czynnikiem etiologicznym były bakterie Salmonella Enteritidis.

Prowadzenie działalności zapobiegawczej i przeciwepidemicznej w zakresie chorób zakaźnych oraz zakażeń.

Ogółem w 2023 r. przeprowadzono 2084 dochodzeń epidemiologicznych/wywiadów w związku ze zgłoszeniem zachorowania lub podejrzenia zachorowania na chorobę zakaźną. Dochodzenia prowadzone były w jednostkach chorobowych, w których wymagane jest ustalenie źródła zakażenia, wykrycie czynnika etiologicznego powodującego zachorowanie, objęcie nadzorem osób chorych oraz osób kontaktujących się z chorym lub podejrzanym o zakażenie, ustalenie stanu zdrowia zwierzęcia podejrzanego o zakażenie wścieklizną w celu podjęcia ostatecznej decyzji dotyczącej szczepienia osoby pogryzionej przez zwierzę, przeprowadzenie kwalifikacji zachorowań zgodnie z definicjami przypadków chorób zakaźnych na potrzeby nadzoru epidemiologicznego. Z ogólnej liczby dochodzeń epidemiologicznych 1214 wywiadów dotyczyło zakażeń SARS-CoV-2. Pozostałe wywiady epidemiologiczne dotyczyły m. in. zachorowań na salmonellozę, jersiniozę, wirusowe zapalenie wątroby, boreliozę oraz pokąsań przez zwierzęta.

Powiatowa Stacja Sanitarно – Epidemiologiczna w Tomaszowie Mazowieckim prowadzi rejestr nosicieli pałeczek duru brzuszego i durów rzekomych. Na terenie powiatu tomaszowskiego jest ich obecnie trzech.

W 2023 r. w ramach nadzoru epidemiologicznego nad zachorowaniami na salmonellozę przekazano do laboratorium w PSSE w Piotrkowie Trybunalskim 360 próbek kału od 212 osób (chorych, nosicieli,

ozdrowieńców, osób ze styczności z chorym lub nosicielem). W 2023 r. zarejestrowano 8 nosicieli salmonellozy.

Na terenie powiatu tomaszowskiego, w 2023 roku zarejestrowano 205 przypadków zachorowań na gripę potwierdzonych wynikiem szybkiego testu antygenowego, w tym 17 przypadków hospitalizowanych. W 2023 r. zgonów z powodu grypy nie rejestrowano.

W sezonie epidemiologicznym 2022/2023 kontynuowano nadzór epidemiologiczno-wirusologiczny nad gripą oparty na wybiórczym nadzorze epidemiologicznym tzw. systemie SENTINEL. Skutecznym sposobem ochrony przed gripą jest unikanie dużych skupisk ludzkich w okresie epidemii, utrzymanie właściwego poziomu higieny osobistej i środowiska oraz poddanie się szczepieniom ochronnym. Rozpowszechnianie szczepień p/grypie nadal jest niewielkie i nie ma wpływu na sytuację epidemiologiczną choroby.

W 2023 r. nie rejestrowano przypadków chorób wymagających uruchamiania systemu wczesnego ostrzegania takich jak: cholera, dżuma, ospa prawdziwa, nie zaistniały zdarzenia, których następstwa mogłyby wywołać konieczność uruchamiania elementów zarządzania kryzysowego. Ważną rolę w profilaktyce chorób zakaźnych spełnia rzetelne upowszechnianie wiedzy o chorobach zakaźnych i zakażeniach. Nadal poprawie wymaga zgłaszalność przez lekarzy podejrzeń i zachorowań na choroby zakaźne, których obowiązek wynika z ustawy o zapobieganiu i zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi.

5. Analiza wykonawstwa szczepień ochronnych.

Najważniejszym celem zdrowotnym szczepień ochronnych jest zapobieganie określonemu zakażeniu lub chorobie zakaźnej u zaszczepionej osoby lub populacji.

Na terenie powiatu tomaszowskiego znajdują się 32 podmioty lecznicze prowadzące szczepienia ochronne w ramach podstawowej opieki zdrowotnej. W Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Tomaszowie Mazowieckim urządzenia chłodnicze, w których przechowywane są szczepionki wyposażone są w elektroniczny całodobowy system rejestru temperatury z powiadomieniami SMS. Urządzenia chłodnicze w przypadku przerwy w dostawie prądu zasilane są przez agregat prądowłórczy. Regularnie dokonuje sprawdzania poprawności działania elektronicznego systemu rejestru temperatury oraz prowadzi się odczyt temperatur w urządzeniach chłodniczych. W placówkach POZ szczepionki przechowywane są w sposób prawidłowy z możliwością całodobowego monitoringu i powiadamiania alarmowego na telefon komórkowy.

Wykonanie obowiązkowych szczepień ochronnych w 2023 roku, finansowanych przez Ministerstwo Zdrowia, było na poziomie zadowalającym. Podległe do szczepień dzieci do 2. roku życia

zaszczepiono szczepionką DTP + Hib + IPV w 83,28%. Wyszczepialność dzieci do 2 roku życia przeciw zakażeniom *Streptococcus pneumoniae* wynosi 91,17 %. Dzieci w 6. roku życia zaszczepiono szczepionką DTPa oraz IPV w 62,15%, otrzymały one również szczepionkę przeciw odrze, śwince i różyczce w 61,33%. W 10. roku życia zaszczepiono dzieci szczepionką przeciwko odrze, śwince i różyczce w 94,11%. W 71,15 % wyszczepiono dziewczynki podległe do szczepień przeciw odrze, śwince i różyczce w 10 roku życia. Dzieci w 14. roku życia zaszczepiono szczepionką przeciw błonicy, tężcowi i krztuścowi w 80,22%, a w 19 roku życia - szczepionką przeciw błonicy i tężcowi w 80,43%. Wyszczepialność przeciwko gruźlicy wśród dzieci urodzonych w 2023 roku wyniosła 93,90%. W przypadku szczepień przeciw rotawirusom, pełne szczepienie w zależności od liczby dawek w cyklu szczepienia otrzymało 57,70 % dzieci.

Dzieci, u których nie wykonano szczepień obowiązkowych, to dzieci z przeciwwskazaniami zdrowotnymi lub dzieci, które wraz z rodzicami wyemigrowały z kraju. Wpływ na malejącą wyszczepialność w ostatnich latach mają rodzice odmawiający obowiązku szczepień ochronnych u swoich dzieci, a także okres pandemii koronawirusa SARS CoV-2.

Oprócz obowiązkowych szczepień, poza programem szczepień ochronnych zaszczepiono także osoby w ramach szczepień zalecanych, między innymi 87 osób szczepionką przeciw *Streptococcus pneumoniae*, w tym 81 osób powyżej 30 lat. Stan uodpornienia szczepionkami zalecanymi w latach 2021-2023 został przedstawiony w tabeli poniżej.

Tabela 1. Stan uodpornienia szczepionkami zalecanymi w latach 2021-2023

Szczepienia przeciw chorobie	Ilość osób zaszczepionych w danym roku		
	2023	2022	2021
Dur brzuszny	6	5	5
Kleszczowe zapalenia mózgu	74	57	45
Wirusowe zapalenia wątroby typu A	20	17	15
Zakażenia <i>Neisseria meningitidis</i>	105	78	87
Zakażenia wirusem brodawczaka	121	84	21
Grypa	3118	2972	3087
Ospa wietrzna	107	46	51
Wirusowe zapalenie wątroby typu B	613	561	508

Niepokój budzą nasilające się ruchy antyszczepionkowe. W związku z powyższym, konieczne jest zintensyfikowanie działań polegających na promowaniu szczepień ochronnych oraz podkreślanie ich roli w zapobieganiu chorobom i ratowaniu życia ludzkiego. Pracownicy PSSE przeprowadzają rozmowy

z rodzicami uchylającymi się od szczepienia swych dzieci informując o zagrożeniach wynikających z takiego postępowania oraz o możliwości wykonania szczepień ochronnych.

W 2023 roku otrzymano zgłoszenia 107 rodziców, w tym 80 dzieci w sprawie uchylania się od obowiązku wykonania szczepień ochronnych. W przypadku uporczywego uchylania się od obowiązku szczepień, Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny wystawia upomnienie, jeśli to nie skutkuje, wystosowany zostaje tytuł wykonawczy wraz z wnioskiem o nałożenie grzywny w celu przymuszenia do wykonania szczepień ochronnych (w 2023r. wystawiono 77 upomnień oraz 50 tytułów wykonawczych). W 2023r. wśród wszystkich zgłoszonych dzieci, których rodzice uchylają się od obowiązku szczepień ochronnych, 11 z nich rozpoczęło uzupełnianie zaległych szczepień ochronnych.

Ze względu na stale rosnącą liczbę osób uchylających się od realizacji obowiązkowych szczepień ochronnych, konieczne jest kontynuowanie akcji edukacyjnych i szukanie nowych sposobów dotarcia do opiekunów z informacjami wskazującymi na zasadność realizacji szczepień ochronnych. Ważnym źródłem informacji o szczepieniach ochronnych jest strona internetowa uruchomiona w ramach akcji informacyjnej „Zaszczep w sobie chęć szczepienia” i strona Państwowego Zakładu Higieny <http://szczepienia.pzh.gov.pl/>.

Powiatowa Stacja Sanitarно-Epidemiologiczna w Tomaszowie Mazowieckim prowadzi również rejestr niepożądanych odczynów poszczepiennych (NOP). W 2023 roku odnotowano 2 zgłoszenia NOP-ów. Wszystkie przypadki dotyczyły szczepień przeciw chorobom uwzględnionym w obowiązkowym kalendarzu szczepień. Wszystkie zarejestrowane zgłoszenia zostały sklasyfikowane jako łagodne. W tabeli poniżej przedstawiono liczbę oraz rodzaj zgłoszonych niepożądanych odczynów poszczepiennych w roku 2022 i 2023 w odniesieniu do szczepień przeciw Covid-19 oraz w ramach Programu Szczepień Ochronnych (PSO).

Tabela 2. Niepożądane odczyny poszczepienne w roku 2022 i 2023

Rok	Liczba przypadków	Łagodny	Poważny	Ciężki
2022	szczepienia p/COVID-19	0	0	0
	szczepienia z PSO	2	1	0
2023	szczepienia p/COVID-19	0	0	0
	szczepienia z PSO	2	0	0

II. W zakresie Higieny Komunalnej

Ocena stanu sanitarnego w zakresie sekcji Higieny Środowiska – Higieny Komunalnej

1. Wprowadzenie

Sekcja Higieny Środowiska w zakresie Higieny Komunalnej w 2023 r. prowadziła działania związane z nadzorem nad jakością wody do spożycia, jakością wody na pływalniach, jakością wody w kąpieliskach, jakością ciepłej wody użytkowej pod kątem występowania bakterii z rodzaju *Legionella sp.*, obiektami użyteczności publicznej.

2. Urządzenia do zaopatrywania w wodę i ocena jakości wody do spożycia przez ludzi

Pod nadzorem Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Tomaszowie Mazowieckim w roku 2023 r. było 34 wodociągów zbiorowego zaopatrzenia, w tym:

- 8 wodociągów o produkcji wody poniżej 100 m³ /d,
- 25 wodociągów o produkcji wody 101-1000 m³ /d,
- 1 wodociąg o produkcji wody 1001-10 000m³ /d,

oraz 11 podmiotów zaopatrujących w wodę, wykorzystujących wodę pochodzącą z indywidualnego ujęcia w ramach działalności gospodarczej lub w budynkach użyteczności publicznej, budynkach zamieszkania zbiorowego lub w podmiotach działających na rynku spożywczym.

Skontrolowano 34 wodociągi zbiorowego zaopatrzenia oraz 5 innych podmiotów zaopatrujących w wodę przeznaczoną do spożycia. Pobrano w ramach kontroli urzędowej 274 próbki wody do badań laboratoryjnych.

Z uwagi na przekroczenia parametrów mikrobiologicznych w 2023 r. wydano 4 decyzje nakazujące poprawę jakości wody do wymagań zgodnych z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz.U 2017 r. poz 2294) dla:

- wodociągu zbiorowego zaopatrzenia Chociw – stwierdzającą brak przydatności wody do spożycia ze względu na obecność bakterii enterokoki w ilości <10 jtk/100 ml, decyzja wykonana;
- indywidualnego ujęcia wody Centralnego Ośrodka Sportu – Ośrodka Przygotowań Olimpijskich w Spale – stwierdzającą warunkową przydatność wody do spożycia ze względu na obecność bakterii grupy coli w ilości <10 jtk/100 ml, decyzja wykonana;
- indywidualnego ujęcia wody Tomaszowskiego Centrum Zdrowia ul. Jana Pawła II 35 w Tomaszowie Mazowieckim – stwierdzającą brak przydatności wody do spożycia ze względu na obecność bakterii grupy coli w ilości >10 jtk/100 ml oraz bakterii enterokoki w ilości 13 jtk/100 ml, decyzja wykonana;

- indywidualnego ujęcie wody w zakładzie Roldrob S.A. ul. Warszawska 168/172 w Tomaszowie Mazowieckim - stwierdzającą brak przydatności wody do spożycia ze względu na obecność bakterii enterokoki w ilości 2 jtk/100 ml, decyzja wykonana.

Na koniec roku sprawozdawczego jakość wody w wodociągach zbiorowego zaopatrzenia w wodę oraz w indywidualnych ujęciach wody odpowiadała wymaganiom zawartym w/w rozporządzeniu Ministra Zdrowia.

Na terenie Tomaszowa Mazowieckiego, przy ul. Chemików, czynna jest 1 studnia publiczna (awaryjna), w dobrym stanie sanitarnym i technicznym. W 2023 r. w ramach kontroli urzędowej pobrano do badania próbkę wody w której stwierdzono zanieczyszczenie mikrobiologiczne. Z uwagi na przekroczenia parametrów mikrobiologicznych wydano decyzje nakazującą poprawę jakości wody do wymagań zgodnych z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz.U 2017 r. poz 2294), decyzja została wykonana.

W 2023 r. w ramach kontroli urzędowej pobrano 27 próbek ciepłej wody użytkowej w kierunku bakterii *Legionella sp.* (11 próbek w szpitalach, 3 próbki w internatach, 3 w domu dziecka, 10 próbek w domach pomocy społecznej). W jednym przypadku stwierdzono ponadnormatywny poziom bakterii *Legionella sp.* (Centrum Kardiologii Scanmed w Tomaszowie Mazowieckim). Po podjętych działaniach naprawczych, powtórne badanie wody ciepłej użytkowej nie wykazały przekroczeń.

3. Woda do celów rekreacyjno – kąpielowych

Pływalnie

W 2023 r., na terenie powiatu tomaszowskiego, czynne były 3 pływalnie całoroczne, tj. w Spale w Ośrodku Przygotowań Olimpijskich, przy Szkole Podstawowej nr 10 w Tomaszowie Mazowieckim ul. Ostrowskiego 14, przy Zespole Szkolno- Przedszkolnym ul. Wiejska 29/31 w Tomaszowie Mazowieckim, oraz 2 pływalnie sezonowe odkryte przy Ośrodku Dzieci Niepełnosprawnych w Tomaszowie Mazowieckim, ul. Jana Pawła II oraz na Osiedlu Niewiadów 42 w Akademii Sportu.

We wszystkich powyższych obiektach przeprowadzono kontrole sanitarne w których nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie stanu sanitarno - higienicznego. Pobrano 16 próbek wody do badań laboratoryjnych, które spełniały wymagania rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 9 listopada 2015 r. (Dz.U. 2022 r. poz. 1230 z późn. zm.) w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać woda na pływalniach. W ramach kontroli wewnętrznej zarządzający pływalnią wykonywali badania wody na pływalni, zgodnie z ustalonym harmonogramem.

Kąpielisko

W roku 2023 na terenie powiatu tomaszowskiego zostało zorganizowane 1 kąpielisko na rzece Pilicy „Przystań” przy ul. PCK 10A w Tomaszowie Mazowieckim - organizator kąpieliska Gmina Miasto Tomaszów Mazowiecki. W trakcie trwania sezonu kąpielowego w 2023 r. próbki wody do badań laboratoryjnych pobierane były przed rozpoczęciem sezonu w ramach kontroli urzędowej oraz w trakcie trwania sezonu w ramach kontroli wewnętrznej zgodnie z zatwierdzonym harmonogramem.

Jakość wody w badanym zakresie odpowiadała wymaganiom określonym w Rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 17 stycznia 2019 r. w sprawie nadzoru nad jakością wody w kąpielisku i miejscu okazjonalnie wykorzystywanym do kąpiei. Bieżące oceny jakości wody w kąpielisku wydawane były każdorazowo po otrzymaniu wyników. W sezonie 2023 wydano 8 bieżących ocen jakości wody. Organizator na bieżąco aktualizował informacje odnośnie kąpieliska w Serwisie Kąpieliskowym. Nie dokonano kwalifikacji wody w kąpielisku z uwagi na fakt, iż kąpielisko nie spełnia kryteriów do dokonania klasyfikacji, funkcjonuje dopiero przez dwa sezony kąpielowe.

4. Obiekty użyteczności publicznej

- **zakłady fryzjerskie, kosmetyczne, tatuażu i odnowy biologicznej**

Nadzorem objętych jest 252 zakładów. Skontrolowano 160 obiektów. Decyzji administracyjnych nie wydawano, karania mandatowego nie stosowano.

- **hotele, domy wycieczkowe oraz inne obiekty świadczące usługi hotelarskie**

W ewidencji są 3 hotele, 1 pensjonat, 1 dom wycieczkowy, 1 pole biwakowe, 43 inne obiekty, w których świadczone są usługi hotelarskie. Nie skontrolowano 2 obiektów w których świadczone są usługi hotelarskie, pozostałe obiekty zostały poddane kontroli. Decyzji administracyjnych nie wydawano, karania mandatowego nie stosowano.

- **ustępy publiczne**

W ewidencji 6 ustępów publicznych skanalizowanych, 2 ustępy publiczne nieskanalizowane oraz 2 ustępy ogólnodostępne. We wszystkich obiektach przeprowadzono kontrole. Ogółem przeprowadzono 10 kontroli. W tej grupie obiektów nie wydano decyzji administracyjnych, nie zastosowano karania mandatowego.

- **domy pomocy społecznej, inne jednostki organizacyjne pomocy społecznej, placówki zapewniające całodobową opiekę oraz noclegownie i domy dla bezdomnych**

W ewidencji ujętych jest 10 obiektów. Skontrolowano 6 obiektów. Wydano 1 decyzję administracyjną zmieniającą termin wykonania obowiązków zawartych w decyzji dla Filii Domu

Opieki Społecznej Nr.1 ul. Farbiarska 27/29 w Tomaszowie Mazowieckim. Karania mandatowego nie zastosowano.

- **dworce i stacje kolejowe**

Pod nadzorem 3 obiekty. Skontrolowano 2. Nie wydano decyzji administracyjnej oraz nie zastosowano karania mandatowego.

- **przystanie jednostek pływających, rekreacyjnych i sportowych**

W ewidencji 2 obiekty. Wszystkie obiekty zostały skontrolowane. Nie wydano decyzji administracyjnej oraz nie zastosowano karania mandatowego.

- **tereny rekreacyjne**

W ewidencji 22 obiekty. Skontrolowano 15 obiektów. Nie wydano decyzji administracyjnej oraz nie zastosowano karania mandatowego.

- **cmentarze**

W ewidencji 19 obiektów. Skontrolowano 3 obiekty. Nie wydano decyzji administracyjnej oraz nie zastosowano karania mandatowego.

- **domy przedpogrzebowe**

W ewidencji 5 obiektów. Skontrolowano 4 obiekty. Nie wydano decyzji administracyjnej oraz nie zastosowano karania mandatowego.

- **inne obiekty użyteczności publicznej tj. apteki, przechowalnie zwłok, ogrzewalnia dla bezdomnych, kluby sportowe, kina, ośrodki kultury, pralnie, targowiska, stacje paliw, obiekty MSWiA**

W ewidencji 97 obiektów (1 przechowalnia zwłok, 1 ogrzewalnia dla bezdomnych, 34 apteki, 2 targowiska, kina i domy kultury – 6, 6 stadionów sportowych, zakłady i punkty pralnicze -6, 23 stacje paliw, 7 zakładów pogrzebowych, 5 obiektów MSWiA, 5 - parkingów oraz miejsca postojowe w lesie, 1 baza MZK). Skontrolowano 49 obiektów. Dla 3 obiektów z powyższej grupy wydana została decyzja administracyjna. Zastosowano karanie mandatowe na kwotę 200 zł., za zły stan sanitarnohigieniczny pomieszczeń Stacji Paliw.

5. Interwencje

W trakcie 2023 roku pracownicy Sekcji Higieny Środowiska w zakresie Higieny Komunalnej przeprowadzili również kontrole nieplanowane, które wynikały z interwencji mieszkańców naszego powiatu. Dotyczyły one między innymi:

- uciążliwości spowodowanych zagnieżdżeniem się ptaków w kanałach wentylacyjnych w bloku mieszkalnym, przeprowadzono kontrolę wspólnie z pracownikiem spółdzielni mieszkaniowej i stwierdzono, że skarga jest zasadna. Administrator budynku zobowiązał się do podjęcia działań mających na celu udrożnienie kanałów wentylacyjnych, zgodnie z obowiązującymi przepisami oraz

stosując się do opinii ornitologa określającej czas w którym można pozbyć się ptasich gniazd z kanałów a następnie zabezpieczenie do nich wlotów.

- zalegających śmieci, różnych sprzętów na terenie posesji w miejscowości Jakubów gm. Lubochnia, wspólnie z Wójtem Gminy przeprowadzono kontrolę sanitarną. Wójt Gminy zobowiązał właściciela posesji do niezwłocznego usunięcia zalegających śmieci, ponowna kontrola wykazała, że śmieci sukcesywnie są uprzątnięte z posesji.
- uciążliwości spowodowane wystawianiem pojemników ze śmieciami w dniu wywozu pod okna lokatora. Przeprowadzono kontrolę wskazanego miejsca i stwierdzono, że miejsce gromadzenia odpadów w pojemnikach tj. w pomieszczeniu piwnicy bloku jest prawidłowe zgodne z planem budowy, natomiast miejsce wystawiania ich w dniu wywozu pod okna lokatora jest nie prawidłowe, niezachowana jest odległość od okien przez co fetor oraz chmary much nie pozwalają otworzyć okien. Wystosowano pismo do zarządcy budynku w celu rozważenia możliwości zmiany miejsca wystawiania pojemników na czas wywozu nieczystości z uwzględnieniem prawidłowej odległości.
- zgłoszenia dotyczące pojawieniem się insektów w Domu Pomocy Społecznej w Tomaszowie Mazowieckim z prośbą o interwencję. Niezwłocznie przeprowadzono rozmowę telefoniczną z Dyrektorem placówki w toku której uzyskano informację, że dezynsekcja oraz niezbędne zabiegi higieniczne w obiekcie zostały już przeprowadzone.
- nieprawidłowego zabezpieczenia w urządzeniu sanitarne imprezy o charakterze ekologicznym w gminie Rzeczyca. Przeprowadzono kontrolę sanitarną, zarzuty zawarte w interwencji nie potwierdziły się.
- przykrych zapachów wyczuwalnych na klatce schodowej w budynku zamieszkania zbiorowego w Tomaszowie Mazowieckim ul. Nadrzeczna, kontrola sanitarna nie potwierdziła zgłoszonej nieprawidłowości.
- **Nadzór nad ekshumacjami oraz przewozem zwłok i szczątków.**
- Ogółem wydano 69 decyzji zezwalających na ekshumacje oraz 17 postanowień na sprowadzenie zwłok (szczątków) z granicy. Sprawowano nadzór nad 51 ekshumacjami, nieprawidłowości nie stwierdzono.
- W roku sprawozdawczym przeprowadzono ogółem 466 kontroli (379 w obiektach użyteczności publicznej oraz urządzeń wodnych, 51 dot. nadzoru nad ekshumacjami, 15 dot. interwencji, 21 dot. środków transportu). W ramach kontroli urzędowej pobrano 274 próbek wody do badań laboratoryjnych.
- Wydano 82 decyzje administracyjne w tym 11 płatniczych i oraz 2 o zatwierdzeniu zakładu.

- **III Ocena stanu sanitarnego w zakresie Sekcji Higieny Środowiska -Higiena Pracy**

W 2023 roku w Sekcji Higieny Środowiska w zakresie Higieny Pracy pod nadzorem znajdowało się 300 zakładów pracy.

Pracownicy pionu higieny pracy przeprowadzili **94** kontrole, w tym **91** kontrole sanitarnych w **81** zakładach i **3** kontrole z postępowania przeprowadzonego w związku z podejrzeniem choroby zawodowej; w 81 zakładach zatrudniających jest łącznie **3081** pracowników. Były to m. in. kontrole planowane zgodnie z zatwierdzonym rocznym harmonogramem kontroli, kontrole sprawdzające wykonanie obowiązków ujętych w decyzjach administracyjnych w ustalonym terminie, kontrole dotyczące przestrzegania wymogów w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przy usuwaniu i zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest, kontrole dotyczące oceny spełnienia przez podmioty odpowiedzialne obowiązku aktualizacji i przekazania karty charakterystyki substancji i mieszanin niebezpiecznych zgodnie z wymogami określonymi w załączniku II do rozporządzenia (WE) nr 1907/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH) zmienionego przepisami rozporządzenia Komisji (UE) 2020/878 z dnia 18 czerwca 2020 r. (projekt REF-11), kontrole o wydanie zaświadczenia dotyczącego miejsca prowadzenia działalności koncesjonowanej magazynów, kontrole dotyczące sprzedaży stacjonarnej oraz na platformach e-commerce środków zastępczych ukierunkowanych na produkty zawierające w swoim składzie substancje THC-P i HHC-P oraz kontrole akcyjne i interwencyjne. Kontrole akcyjne związane z wzmożonym nadzorem w sezonie letnim produktów biobójczych należących do grupy produktowej 18 (insektycydy) i 19 (atraktanty i repelenty) w zakresie wprowadzania do obrotu, udostępniania i stosowania produktów biobójczych, prawidłowego oznakowania opakowań, właściwych zgodnych z pozwoleniem zawartych substancji czynnych w produktach biobójczych z uwzględnieniem produktów dostępnych w sprzedaży. Interwencje dotyczyły domniemanego nieprzestrzegania przepisów w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy w pomieszczeniach pracy oraz niewłaściwego stanu sanitarno-technicznego w pomieszczeniach higienicznosanitarnych. Interwencje nie zostały potwierdzone.

W roku sprawozdawczym wydano łącznie 51 decyzji administracyjnych w tym: 2 decyzje o stwierdzeniu choroby zawodowej, 7 decyzji o braku podstaw do stwierdzenia choroby zawodowej, 3 decyzje umarzające postępowanie w sprawie choroby zawodowej, 21 decyzji z zakresu bieżącego nadzoru sanitarnego oraz 18 decyzji płatniczych.

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami wydano ogółem 21 decyzji administracyjnych, w tym 16 decyzji z nałożeniem obowiązków nakazujących usunięcie stwierdzonych nieprawidłowości oraz 5 decyzji zmieniających termin.

Nakazy zawarte w wydanych decyzjach dotyczyły przede wszystkim:

- przeprowadzenia pomiarów czynników szkodliwych na stanowiskach pracy,

- przeprowadzenia pomiarów czynników rakotwórczych,
- prowadzenia i uzupełnienia rejestru/kart badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia,
- poinformowania pracowników o wynikach pomiarów czynników szkodliwych,
- doprowadzenia do właściwego stanu sanitarno- higienicznego oraz technicznego powierzchni ścian i sufitów w pomieszczeniach higienicznosanitarnych,
- doprowadzenia do właściwego stanu sanitarno- higienicznego oraz technicznego powierzchni ścian i sufitów w pomieszczeniach pracy,
- doprowadzenia do właściwego stanu sanitarno- higienicznego oraz technicznego powierzchni ścian i sufitu ciągu komunikacyjnego,
- doprowadzenia do właściwego stanu sanitarno- higienicznego powierzchni podłóg w pomieszczeniach higienicznosanitarnych,
- doprowadzenia do właściwego stanu sanitarno- higienicznego oraz technicznego powierzchni szaf na odzież pracowników w pomieszczeniu higienicznosanitarnym,
- doprowadzenia do właściwego stanu sanitarno- higienicznego oraz technicznego krzeseł w pomieszczeniu higienicznosanitarnym,
- doprowadzenia do właściwego stanu sanitarno- higienicznego oraz technicznego kabin prysznicowych w pomieszczeniu higienicznosanitarnym,
- doprowadzenia do właściwego stanu sanitarno- higienicznego oraz technicznego drzwi w pomieszczeniu higienicznosanitarnym,
- zapewnienie wymaganego wyposażenia w pomieszczeniu higienicznosanitarnym,
- posiadania spisu stosowanych substancji i mieszanin niebezpiecznych,
- opracowania instrukcji określającej sposób składowania, pakowania, załadunku i transportu substancji i mieszanin stwarzających zagrożenie,
- opracowania i wdrożenia procedury działania dla czynników chemicznych stwarzających zagrożenie wypadku lub awarii w miejscu pracy celem zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony zdrowia pracowników,
- prowadzenia rejestru prac, których wykonywanie powoduje konieczność pozostawania w kontakcie z substancjami chemicznymi, ich mieszaninami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym,
- prowadzenia rejestru pracowników narażonych na działanie substancji chemicznych, ich mieszaninami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym,
- wycofanie z obrotu produktu biobójczego z uwagi na brak pozwolenia oraz ważnego pozwolenia,

- powiadomienia nabywców o wycofaniu z obrotu produktu biobójczego bez wymaganego przepisami prawa pozwolenia na obrót produktem biobójczym,
- przedłożenie PPIS dokumentów potwierdzających wycofanie z obrotu produktu biobójczego,
- opracowanie lub zaktualizowanie oceny ryzyka zawodowego na stanowiskach pracy,
- opracowanie instrukcji stanowiskowej,
- założenie rejestru chorób zawodowych oraz zgłoszeń podejrzenia choroby zawodowej.

W minionym roku sprawozdawczym nie wystosowano upomnienia ani nie wydano postanowień o nałożeniu grzywny celem przymuszenia do wykonywanych decyzji.

Ocena warunków higieny środowiska pracy dokonywana jest m.in. na podstawie badań i pomiarów czynników szkodliwych przeprowadzonych przez laboratoria posiadające certyfikat akredytacji oraz na podstawie bezpośrednich wizytacji zakładów.

Narażenia na czynniki rakotwórcze

Czynniki rakotwórcze w świetle obecnie obowiązujących przepisów w roku sprawozdawczym 2023 występują w 37 zakładach dla następujących branż:

- przedsiębiorstwo zajmujące się wydobywaniem żwiru, piasku, gliny i kaolinu,
- przedsiębiorstwo barwiące przędze wełnianą,
- zakłady tartaczne, stolarstwo-ciesielskie, meblarskie,
- zakłady ceramiczne, betoniarsko-usługowe,
- zakłady zajmujące się produkcją klei,
- zakłady zajmujące się usuwaniem odpadów niebezpiecznych,
- zakłady zajmujące się budową dróg i autostrad,
- przedsiębiorstwo zajmujące się rozbiórką i burzeniem obiektów budowlanych,
- podmioty lecznicze,

W 2023 r. skontrolowano 14 zakładów, przeprowadzając 17 kontroli sanitarnych w zakresie narażenia na czynniki rakotwórcze w środowisku pracy (ogółem narażonych na czynniki rakotwórcze 161 pracowników). Podczas kontroli stwierdzano uchybienia dotyczące braku badań i pomiarów czynnika szkodliwego dla zdrowia o działaniu rakotwórczym i mutagennym w środowisku pracy oraz braku prowadzenia rejestru prac, których wykonywanie powoduje konieczność pozostawania w kontakcie z substancjami chemicznymi, ich mieszaninami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, a także braku prowadzenia rejestru pracowników narażonych na działanie substancji chemicznych, ich mieszaninami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym. Warunki pracy w ww. zakładach na skontrolowanych stanowiskach w zakresie narażenia na czynniki rakotwórcze nie budziły zastrzeżeń.

Narażenia na czynniki biologiczne w środowisku pracy

Czynniki biologiczne stwarzające zagrożenie dla zdrowia występują w 63 zakładach pracy. Są to głównie zakłady branży piekarniczej, cukierniczej, rolniczej, leśniczej, mięsnej, pogrzebowej, zbierania odpadów komunalnych, ochrony zdrowia, działalności bibliotek, muzeów oraz obiekty mundurowe. W 2023 r. przeprowadzono 10 kontroli w zakresie szkodliwych czynników biologicznych występujących w środowisku pracy. Nie stwierdzono nieprawidłowości. Łącznie w skontrolowanych zakładach liczba narażonych na czynniki biologiczne wyniosła 196 pracowników.

Nadzór nad substancjami i mieszaninami chemicznymi

Zgodnie z ewidencją na terenie powiatu tomaszowskiego działalność prowadzi 2 dystrybutorów, 6 dalszych użytkowników- formulatorów oraz 18 stosujących substancje i mieszaniny chemiczne razem 26 obiektów. W 2023 r. przeprowadzono 1 kontrolę u dystrybutora, 1 kontrolę u dalszego użytkownika-formulatora i 3 kontrole u stosujących substancje i mieszaniny chemiczne. Podczas powyższych podmiotów egzekwowano obowiązek posiadania aktualnych kart charakterystyki, aktualnych spisów stosowanych substancji i mieszanin niebezpiecznych, odpowiedniego oznakowania opakowań, zapoznania pracowników z informacjami zawartymi w kartach charakterystyk, stosowania środków zapewniających pracownikom ochronę ich zdrowia i życia oraz warunki magazynowania tych substancji i ich mieszanin, instrukcji stanowiskowych przy stosowaniu substancji i mieszanin chemicznych. Informowano także pracodawców obowiązkach wynikających z rozporządzenia REACH oraz zapisach rozporządzenia (WE) nr 1272/2008 (CLP) dotyczących bezpiecznego stosowania produktów chemicznych. Na terenie powiatu tomaszowskiego obecnie brak producentów i importerów substancji i mieszanin chemicznych. Podczas kontroli stwierdzono nieprawidłowość dotyczącą braku aktualnego spisu stosowanych substancji niebezpiecznych, mieszanin niebezpiecznych, substancji stwarzających zagrożenie lub mieszanin stwarzających zagrożenie.

Ocena wprowadzenia do obrotu i stosowania produktów biobójczych

Na terenie objętym nadzorem przez tut. organ jest 16 podmiotów odpowiedzialnych za wprowadzanie do obrotu produktów biobójczych, w tym 1 producent u którego w roku 2023 przeprowadzono kontrolę w zakresie wprowadzania do obrotu produktów biobójczych i substancji czynnych oraz ich stosowania w działalności zawodowej. Przeprowadzono 11 kontroli w podmiotach prowadzących sprzedaż produktów biobójczych- kontrole dotyczyły preparatów do dezynfekcji muszli toaletowej, dezynfekcji przedmiotów i powierzchni oraz produktów stosowanych do zwalczania organizmów szkodliwych (atraktanty i repelenty) oraz 2 kontrole w zakresie stosowania produktów biobójczych. Na terenie powiatu tomaszowskiego obecnie brak importerów produktów biobójczych. Podczas kontroli stwierdzono udostępnianie na rynku produktów biobójczych z uwagi na brak pozwolenia oraz ważnego pozwolenia.

Postępowanie w sprawie chorób zawodowych

W 2023 r. wpłynęły 4 zgłoszenia podejrzenia chorób zawodowych. Przeprowadzono 3 postępowania w sprawie chorób zawodowych w zakładach pracy w celu sporządzenia karty oceny narażenia zawodowego dotyczących podejrzenia choroby zawodowej u pracowników. Wydano 12 decyzji dot. chorób zawodowych w tym 3 decyzje umarzające postępowanie w sprawie chorób zawodowych, 2 decyzje o stwierdzeniu choroby zawodowej i 7 decyzji o braku podstaw do stwierdzenia choroby zawodowej. W porównaniu do roku 2022, liczba stwierdzonych chorób zawodowych zmalała.

W 2023 r. stwierdzono dwie choroby zawodowe pod postacią przewlekłej choroby narządu głosu spowodowanej nadmiernym wysiłkiem głosowym, trwającym co najmniej 15 lat: niedowład mięśni wewnętrznych krtani z wrzecionowatą niedomykalnością fonacyjną głośni i trwałą dysfonią.

Działania w zakresie promocji zdrowia na terenie zakładów pracy

W roku sprawozdawczym 2023 podczas przeprowadzenia kontroli sanitarnych prowadzono jednocześnie działania promujące zdrowie poprzez przekazywanie informacji na temat:

- szkodliwości używania środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych, przekazywano materiały edukacyjne do szkoleń w postaci ulotek „Dopalaczom mówimy stop wybieramy zdrowie”, „Dopalacze to śmierć” oraz „Uwaga rodzice! Nowe narkotyki”.

W ramach prowadzonych działań edukacyjnych informowano pracodawców o zagrożeniach zdrowotnych w środowisku pracy grup zawodowych narażonych na procesy technologiczne o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, wynikające z implementacji przepisów unijnych i krajowych oraz o zwiększeniu poziomu ochrony pracowników przed negatywnymi skutkami zdrowotnymi powodowanymi pracą z czynnikami szkodliwymi uwalnianymi podczas procesów technologicznych.

Monitorowanie przypadków zatruc środkami zastępczymi i nowymi substancjami psychoaktywnymi oraz zgonów

Państwowym Powiatowym Inspektorem Sanitarnym w Tomaszowie Mazowieckim we współpracy z Tomaszowskim Centrum Zdrowia Sp. z o.o. w Tomaszowie Mazowieckim prowadzi monitoring zatruc i podejrzeń zatruc środkami zastępczymi i nowymi substancjami psychoaktywnymi. W roku 2023 nie odnotowano żadnego przypadku podejrzenia zatrucia na nadzorowanym terenie, jak również brak przypadków zgonów z powodu stosowania ww. substancji.

IV. Higiena Dzieci i Młodzieży

Wprowadzenie

W 2023 roku Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Tomaszowie Mazowieckim w zakresie działania Higieny Dzieci i Młodzieży objął nadzorem sanitarnym następujące typy placówek: żłobki, przedszkola, szkoły podstawowe, zespoły szkół, licea ogólnokształcące, bursę, świetlice środowiskowe oraz placówki sezonowe wypoczynku dzieci i młodzieży.

W 2023 roku pracownik Higieny Dzieci i Młodzieży przeprowadził w sumie 143 kontrole, w tym 56 kontroli sanitarnych dot. oceny stanu sanitarnego placówek, 9 kontroli sprawdzających wykonanie zaleceń bądź decyzji, 1 kontrolę interwencyjną (zarzuty zawarte w interwencji nie zostały potwierdzone), 1 rekontrolę (ustalenia pokontrolne zostały wykonane w całości), 2 kontrole na wniosek w sprawie wydania opinii sanitarnej potwierdzającej spełnienie wymagań w zakresie bezpiecznych i higienicznych warunków nauki i pracy, 18 kontroli dot. przygotowania szkół do nowego roku szkolnego 2023/2024 oraz 56 kontroli w placówkach wypoczynku dzieci i młodzieży (34 wypoczynki letnie i 22 wypoczynki zimowe).

Żłobki

Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Tomaszowie Mazowieckim obejmuje nadzorem sanitarnym w sumie 11 placówek opieki nad dziećmi do lat 3 (w minionym roku skontrolowano 8).

Wszystkie placówki będące pod nadzorem Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Tomaszowie Mazowieckim wpisane są w rejestr żłobków prowadzony przez Prezydenta Miasta i/lub Wójta Gminy. Skontrolowane żłobki podłączone są do sieci kanalizacyjnej centralnej miejskiej lub gminnej. Budynki, w których funkcjonują żłobki posiadają centralne ogrzewanie własne lub z sieci ciepłowniczej.

We wszystkich skontrolowanych placówkach zapewniono środki do utrzymania higieny osobistej.

W w/w placówkach prowadzone jest całodzienne żywienie dzieci. Posiłki przygotowywane są na miejscu, bądź dowożone są przez firmy cateringowe.

Stan sanitarno-higieniczny i techniczny kontrolowanych obiektów nie budził zastrzeżeń.

Przedszkola/Inne formy wychowania przedszkolnego

Na terenie powiatu tomaszowskiego funkcjonuje samodzielnie 19 placówek oraz 16 przedszkoli, które wchodzi w skład zespołów szkół.

W 2023 r. skontrolowano 13 przedszkoli funkcjonujących samodzielnie oraz 10 przedszkoli funkcjonujących w zespołach.

Budynki skontrolowanych przedszkoli działających na terenie powiatu tomaszowskiego są skanalizowane (podłączone do sieci miejskiej bądź gminnej). We wszystkich przedszkolach zapewniona jest bieżąca zimna i ciepła woda. Wszystkie przedszkola funkcjonujące na terenie powiatu tomaszowskiego prowadzą żywienie dla dzieci. W prywatnych przedszkolach posiłki dostarczane są do placówek przez firmy cateringowe. W pozostałych przedszkolach posiłki przygotowywane są na miejscu.

W 2023 r. Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Tomaszowie Mazowieckim wydał w sumie 4 decyzje na poprawę warunków w przedszkolach, dot. Niepublicznego Przedszkola „Bartek” w Tomaszowie Mazowieckim; Publicznego Przedszkola Gminnego w Będkowie, wchodzącego w skład Zespołu Szkolno – Przedszkolnego w Będkowie; Przedszkoli nr 14 i nr 20, wchodzących w skład Zespołu Szkolno – Przedszkolnego nr 4 w Tomaszowie Mazowieckim. Powyższe decyzje dotyczyły doprowadzenia do właściwego stanu sanitarnohigienicznego powierzchni ścian i sufitów oraz powierzchni podłogowych w salach zajęć dla dzieci, na ciągach komunikacyjnych, w sanitariatach przedszkolnych.

W Rokicinach przy ul. Sienkiewicza 2a wybudowano nowy budynek przedszkola przy istniejącym budynku Gminnego Przedszkola w Rokicinach.

W 2023 r. likwidacji uległo Katolickie Przedszkole „Antoś” w Tomaszowie Mazowieckim. Przedszkole ABC 123 zlokalizowane w Tomaszowie Mazowieckim przy ul. Browarnej 11/13 lok. 6 zmieniło nazwę na Niepubliczne Przedszkole NINKA. Państwowy Powiatowy w Tomaszowie Mazowieckim wydał pozytywną opinię sanitarną potwierdzającą spełnienie przez w/w przedszkole wymagań w zakresie bezpiecznych i higienicznych warunków nauki i pracy.

Szkoły

W 2023 roku na terenie powiatu tomaszowskiego przeprowadzono kontrole sanitarne w 36 szkołach różnego typu (szkoły podstawowe oraz licea ogólnokształcące funkcjonujące samodzielnie, zespoły szkół w skład których wchodzi: przedszkola i szkoły podstawowe, licea ogólnokształcące, technika, szkoły branżowe I – go stopnia, bursa).

Z dniem 1 września 2023 r. utworzono Zespół Szkolno – Przedszkolny w Zawadzie, w skład którego wchodzi: Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Zawadzie oraz Publiczne Przedszkole w Chorzęcinie – Uchwała Nr LXXI/452/23 Rady Gminy Tomaszów Mazowiecki z dnia 12 maja 2023 r. w sprawie utworzenia Zespołu Szkolno – Przedszkolnego w Zawadzie (dotychczas Szkoła Podstawowa w Zawadzie funkcjonowała jako samodzielna jednostka, a w placówce w Chorzęcinie funkcjonowały klasy I – III szkoły podstawowej oraz oddziały przedszkolne). W 2023 r. zakończono budowę – rozbudowę budynku dydaktyczno – oświatowego Zespołu Szkolno – Przedszkolnego w Zawadzie, w którym aktualnie funkcjonują klasy I – III. W związku z powyższym na terenie powiatu tomaszowskiego zwiększyła się liczba zespołów szkół – obecnie 22, a zmniejszyła liczba szkół podstawowych funkcjonujących samodzielnie z 21 placówek na 19.

W 2023 r. wybudowano nową halę sportową wraz z zapleczem sanitarnym przy II Liceum Ogólnokształcącym w Tomaszowie Mazowieckim oraz przy Szkole Podstawowej w Rokicinach. Ponadto zakończono budowę – rozbudowę (o zespół sal lekcyjnych) budynku Chrześcijańskiego Centrum Edukacji zlokalizowanego przy ul. Sosnowej w Tomaszowie Mazowieckim, w którym funkcjonuje: Przedszkole Tomaszek, Szkoła Podstawowa Tomek i Liceum Ogólnokształcące Thomas.

W ramach bieżącego nadzoru w placówkach oceniano m.in. stan sanitarny pod względem posiadanej infrastruktury, bieżącej czystości i porządku, warunków do utrzymania higieny osobistej

uczniów, realizacji wymogów w zakresie stosowania niebezpiecznych substancji chemicznych i ich mieszanin. Dokonano również oceny warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach (ergonomia stanowiska pracy ucznia, higiena pracy umysłowej, możliwość pozostawienia części podręczników i przyborów szkolnych).

W ramach sprawowanego nadzoru sanitarnego w 2023 roku przeprowadzono ocenę poprawności rozmieszczenia dzieci i uczniów w ławkach i stolikach, zwracając także uwagę na oznakowanie mebli, odpowiednie ich zestawienie i stan techniczny. Oceny dostosowania mebli do wzrostu uczniów/przedszkolaków dokonano w 25 placówkach, w 109 oddziałach (w tym w 61 przedszkolach oraz 48 szkołach). Łącznie oceniono 2 352 stanowiska, w tym 1379 stanowisk przedszkolnych i 973 stanowisk szkolnych.

Ocena wykazała, iż wszystkie skontrolowane placówki posiadają zróżnicowane wielkości mebli, odpowiednio oznakowane i zestawione stoliki/ławki i krzesła.

W roku 2023 w ramach nadzoru nad higieną procesu nauczania skontrolowano rozkłady zajęć lekcyjnych, zwracając szczególną uwagę na potrzebę równomiernego obciążenia zajęciami w poszczególnych dniach tygodnia. Ocenę tygodniowego rozkładu zajęć przeprowadzono w 24 szkołach. Nieprawidłowości stwierdzono w 10 placówkach – w 58 oddziałach, w tym w 5 Szkołach Podstawowych, w 1 Liceum Ogólnokształcącym, w 4 Zespołach Szkolno – Przedszkolnych. W związku z powyższym wydano zalecenia pokontrolne w tym zakresie.

W trosce o stan zdrowia uczniów oraz z uwagi na obowiązek prawny dotyczący zapewnienia uczniom miejsca do pozostawienia w szkole podręczników i przyborów szkolnych, nadzorem objęto również ten obszar. Stwierdzono, iż możliwość pozostawienia uczniom podręczników i innych przyborów szkolnych zapewniły wszystkie skontrolowane placówki. Wyznaczonym miejscem na ten cel są indywidualne szafki, bądź wyznaczone miejsca w salach lekcyjnych, tj. szafy, szafki, półki.

W trakcie kontroli zwracano szczególną uwagę na odpowiednie przechowywanie i oznakowanie niebezpiecznych substancji chemicznych i ich mieszanin w szkolnych pracowniach chemicznych oraz posiadanie aktualnego ich spisu. Podczas kontroli stwierdzono wykorzystywanie w/w substancji w 9 placówkach, tj. w 2 Szkołach Podstawowych, 1 Liceum Ogólnokształcącym oraz w 6 Zespołach Szkół. Nieprawidłowości nie stwierdzono. Substancje i preparaty były przechowywane w zamykanych szafach, oznakowane zgodnie z obowiązującymi przepisami. Kontrolowane placówki posiadały karty charakterystyki oraz spisy substancji chemicznych i ich mieszanin. Przeteterminowane preparaty w miarę możliwości finansowych przekazywane są do utylizacji.

Zapewnienie prawidłowych warunków do utrzymania higieny osobistej we wszystkich placówkach nauczania i wychowania jest gwarancją utrzymania higieny osobistej dzieci i młodzieży oraz jednym z elementów profilaktyki szerzenia się chorób zakaźnych.

W trakcie kontroli placówek odnotowano zapewnienie uczniom dostępu do środków higieny osobistej oraz zapewnienie bieżącej ciepłej i zimnej wody.

W 16 placówkach stwierdzono ponadnormatywną liczbę uczniów na urządzenie sanitarne. tj. w 6 szkołach podstawowych, 1 liceum, 9 zespołach szkół. W związku z powyższym podczas kontroli pouczano dyrektorów szkół o obowiązkach wynikających z § 84 ust. 2 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2022 r., poz.1225) oraz § 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2020 r., poz. 1604). Niewłaściwy stan sanitarno – higieniczny oraz techniczny sanitariatów stwierdzono w dwóch szkołach podstawowych, jednym liceum oraz trzech zespołach szkół. Z uwagi na powyższe w 2023 roku zostały wydane decyzje administracyjne nakazujące usunięcie nieprawidłowości w sanitariatach.

W ramach nadzoru nad bezpieczeństwem i higieną dzieci i młodzieży w szkołach, kontrolami objęto również warunki sanitarno - higieniczne prowadzenia zajęć wychowania fizycznego. Ocenie poddano m. in. posiadanie przez placówkę infrastruktury sportowej oraz stan sanitarno - techniczny zaplecza sportowego. Oceniano również stopień korzystania przez uczniów z natrysków po odbytych zajęciach sportowych. Z informacji uzyskanych od dyrektorów placówek podczas kontroli sanitarnych wynika, iż natryski najczęściej wykorzystywane są po dodatkowych zajęciach sportowych.

W powyższym zakresie skontrolowano 35 placówek. Szkolny zespół sportowy (w skład, którego wchodzi sala gimnastyczna, przebieralnie, sanitariaty z natryskami, magazynki do przechowania sprzętu sportowego) z boiskiem posiada 20 szkół, natomiast bez boiska 1 placówka.

Pozostałe skontrolowane placówki posiadają: samą salę gimnastyczną – 1 szkoła, tylko salę zastępczą/rekreacyjną – 1 szkoła, salę gimnastyczną z boiskiem – 7 szkół, salę gimnastyczną i zastępczą z boiskiem 3 szkoły, salę gimnastyczną i zastępczą – 1 szkoła. Zespół Szkół i Placówek Oświatowych Województwa Łódzkiego w Tomaszowie Mazowieckim nie posiada infrastruktury do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego – w placówce funkcjonuje szkoła policealna.

Na terenie powiatu tomaszowskiego wciąż istnieją placówki, których wielkość bazy sportowej nie jest adekwatna do wielkości szkoły, a tym samym do ilości oddziałów szkolnych, w związku z czym zajęcia dla części uczniów realizowane są na korytarzach. Szkoły nieposiadające odpowiedniej bazy sportowej, zajęcia wychowania fizycznego prowadzą również na siłowniach zewnętrznych, bądź w halach sportowych innych szkół. Infrastruktura do prowadzenia zajęć w-f w szkołach powiatu tomaszowskiego jest wciąż niewystarczająca.

W 2023 roku Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Tomaszowie Mazowieckim wydał 7 decyzji administracyjnych nakazujących wykonanie nieprawidłowości w szkołach – decyzje dot. Zespołu Szkolno – Przedszkolnego nr 1 – Szkoły Podstawowej nr 13 w Tomaszowie Mazowieckim, Szkoły

Podstawowej w Inowłodzu, Zespołu Szkolno – Przedszkolnego nr 10 – Szkoły Podstawowej nr 3 w Tomaszowie Mazowieckim, Szkół Katolickich – Katolickiej Szkoły Podstawowej oraz Katolickiego Liceum Ogólnokształcącego w Tomaszowie Mazowieckim, Szkoły Podstawowej w Osiedlu Niewiadów, Zespołu Szkolno – Przedszkolnego nr 7 – Szkoły Podstawowej nr 11 w Tomaszowie Mazowieckim, Szkoły Podstawowej nr 10 w Tomaszowie Mazowieckim. Powyższe decyzje dotyczyły m.in. doprowadzenia do właściwego stanu sanitarnohigienicznego powierzchni ścian i sufitów oraz powierzchni podłogowych w salach lekcyjnych, na ciągach komunikacyjnych, w sanitariatach szkolnych.

Placówki wsparcia dziennego

Pod nadzorem Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Tomaszowie Mazowieckim znajdują się 4 placówki wsparcia dziennego – świetlice środowiskowe. Powyższe świetlice funkcjonują w budynkach, w których zostały zaadaptowane pomieszczenia przeznaczone na tego typu placówki. Budynki, w których funkcjonują świetlice są skanalizowane, podłączone do wodociągu miejskiego, posiadają centralne ogrzewanie. W 2023 roku przeprowadzono kontrolę sanitarną w jednej placówce wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, zlokalizowanej przy ul. św. Antoniego 28 w Tomaszowie Mazowieckim. Stan sanitarno – higieniczny skontrolowanej placówki nie budził zastrzeżeń.

Placówki wypoczynku letniego i zimowego

Na terenie powiatu tomaszowskiego w ubiegłym roku odbył się wypoczynek letni i zimowy w miejscu zamieszkania, w formie wyjazdowej, a także w formie obozów pod namiotami. W 56 skontrolowanych turnusach wypoczynku letniego i zimowego uczestniczyło 2008 dzieci i młodzieży. Placówki, w których prowadzony był wypoczynek w miejscu zamieszkania (półkolonie) zorganizowały uczestnikom ciepły posiłek – obiad.

Wszyscy skontrolowani organizatorzy (poza 1 ukaranym mandatem przez pion HŻŻiPK) zapewнили właściwe warunki sanitarnohigieniczne podczas wypoczynku.

Podsumowanie

W 2023 roku pracownik Higieny Dzieci i Młodzieży przeprowadził w sumie 143 kontrole. Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Tomaszowie Mazowieckim wydał w sumie 30 decyzji administracyjnych, w tym 5 decyzji zmieniających termin ich wykonania, 11 decyzji na poprawę warunków w placówkach nauczania i wychowania, 1 decyzję wygaszającą (likwidacja Przedszkola nr 3, wchodzącego w skład Zespołu Przedszkolnego w Tomaszowie Mazowieckim) oraz 13 decyzji płaćniczych.

Warunki pobytu dzieci i młodzieży w placówkach nauczania i wychowania ulegają poprawie. Istnieją jednak placówki, w których stan techniczno – sanitarny odbiega od prawidłowego.

V. Bezpieczeństwo Żywności, Żywienia i Produktów Kosmetycznych

1. Wprowadzenie

W roku 2023 pod nadzorem Państwowej Inspekcji Sanitarnej na terenie powiatu tomaszowskiego znajdowało się 1335 zakładów, skontrolowano 474, zatwierdzono 69, przeprowadzono ogółem 735 kontroli sanitarnych, w tym 89 kontroli interwencyjnych.

Na podstawie arkusza oceny stanu sanitarnego oceniono 371 zakładów, wszystkie obiekty oceniono jako zgodne z wymaganiami. 89 zakładów zakwalifikowano do kategorii wysokiego ryzyka, 557 do kategorii średniego ryzyka, 689 zakładów zakwalifikowano do kategorii niskiego ryzyka. W 1235 zakładach wdrożono zasady GHP/GMP, w 1148 zakładach wdrożono system HACCP.

Ogółem wydano 58 decyzji administracyjnych: 29 decyzji dotyczących poprawy stanu sanitarno-technicznego, w tym; 5 decyzji unieruchomienia zakładu, 9 decyzji warunkowego zatwierdzenia zakładu, 14 decyzji umorzenia, 6 decyzji przedłużenia.

Nałożono ogółem 112 mandatów karnych na sumę 31500 zł, skierowano 3 wnioski do łódzkiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego o nałożenie kary pieniężnej. Nie kierowano wniosków do Sądu oraz aktów oskarżenia i zawiadomień do prokuratury.

Pobrano do badań 228 próbek, z których 7 zdyskwalifikowano z uwagi na: obecność Salmonella Enteritidis w 5 próbkach produktu pn. Filet z piersi kurczaka, przekroczenie NDP dla linuronu w selerze korzeniowym, przekroczenie NDP dla prosulfokarbu w selerze korzeniowym.

2. Jakość zdrowotna środków spożywczych

W roku **2023r.** przeprowadzono badania laboratoryjne krajowych środków spożywczych produkowanych w nadzorowanych zakładach oraz znajdujących się w obrocie w obiektach zlokalizowanych na terenie powiatu:

- ogółem zbadano **165** próbek krajowych, z czego zdyskwalifikowano **7** próbek, tj. **4,2%** (w roku 2022 odsetek próbek zdyskwalifikowanych wyniósł **1,7%**);
- pod względem parametrów mikrobiologicznych zbadano **99** próbek, z czego zakwestionowano **5** próbek, tj. **5,1%** (w roku 2022 próbek nie kwestionowano);
- pod względem parametrów chemicznych zbadano **64** próbki, z czego zdyskwalifikowano **2** próbki tj. **3,1%** (w roku 2022 odsetek próbek zdyskwalifikowanych wyniósł **3,6%**);
- pod względem znakowania oceniono **1** próbkę, której nie zakwestionowano.

Oceniono **108** próbek środków spożywczych krajowych pod względem znakowania. Próbek nie kwestionowano (w roku 2022 próbek również nie kwestionowano).

W **2023r.** zbadano ogółem **60** próbek środków spożywczych z importu, których nie kwestionowano (w roku 2022 próbek również nie kwestionowano):

- pod względem parametrów mikrobiologicznych zbadano **20** próbek, których nie zakwestionowano (w roku 2022 próbek również nie kwestionowano);
- pod względem parametrów chemicznych zbadano **36** próbek, których nie zakwestionowano (w roku 2022 próbek również nie kwestionowano);
- pod względem znakowania oceniono **3** próbki, których nie zakwestionowano (w roku 2022 próbek również nie kwestionowano).

Oceniono **18** próbek środków spożywczych importowanych pod względem znakowania. Próbek nie kwestionowano (w 2022r. próbek również nie kwestionowano).

W **2023** roku przebadano laboratoryjnie **4** próbki materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością, pobranych z obiektów obrotu środkami spożywczymi oraz materiałami i wyrobami przeznaczonymi do kontaktu z żywnością. Wśród wszystkich przebadanych próbek było:

1. **0** krajowych,
2. **2** z UE,
3. **2** z importu.

Próbek nie kwestionowano.

3. Ocena sposobu żywienia

W **2023** r. dokonano oceny sposobu żywienia na podstawie jadłospisów w **67** zamkniętych zakładach żywienia zbiorowego, w tym:

- w **1** stołówce w domu wczasowym; jadłospis pod kątem zgodności art. 44 ww. rozporządzenia (UE) Nr 1169/2011 oceniono jako prawidłowy.
- w **3** szpitalach, w tym **3** w systemie cateringowym; jadłospisy dekadowe oceniono jako prawidłowe w oparciu o arkusz oceny dekadowej jadłospisów;
- w **5** stołówkach w domach opieki społecznej, w tym **1** w systemie cateringowym; **2** jadłospisy dekadowe oceniono jako nieprawidłowe, w tym **1** w systemie cateringowym, z uwagi na średnią ocenę dekadową spożycia warzyw < 3 pkt.
- w **5** stołówkach w żłobkach, w tym w **5** działających w systemie cateringowym; jadłospisy oceniono jako prawidłowe pod kątem norm żywienia dla populacji Polski z 2017 r. Instytutu Żywności i Żywienia w Warszawie zawartych w poradniku „Żywienie dzieci w żłobkach. Praktyczne wprowadzenie aktualnych norm i zaleceń”, zaktualizowanych norm żywienia dla populacji Polski z 2020 r. wydanych przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny zawartych w poradniku „Normy żywienia dla populacji Polski i ich zastosowanie” oraz zgodnie z przepisami rozporządzenia (UE) Nr 1169/2011 z dnia 25 października 2011 r.
- w **17** stołówkach szkolnych, w tym w **3** działających w systemie cateringowym. Pod względem Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 lipca 2016 r. w sprawie grup środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży dzieciom i młodzieży w jednostkach systemu oświaty oraz wymagań,

jakie muszą spełniać środki spożywcze stosowane w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży w tych jednostkach wszystkie jadłospisy oceniono jako prawidłowe. Jadłospisy w dwudaniowym posiłku zawierały dodatek pełnowartościowego białka pochodzenia roślinnego lub zwierzęcego, porcję ryby raz w tygodniu, codziennie porcję warzyw lub owoców oraz dodatek przetworów mlecznych. Codziennie w jadłospisie zapewniono porcję produktów zbożowych lub ziemniaków oraz jedną porcję z grupy mięso, jaja, orzechy, nasiona roślin strączkowych lub przetworów mlecznych co jest zgodne z wymogami Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 lipca 2016r. Analizowane jadłospisy z 10 dni spełniały normy żywienia na energię i składniki odżywcze dla danej grupy wiekowej zgodnie z wymogami ww. rozporządzenia.

- w **26** stołówkach na półkoloniach, koloniach i obozach, w tym **3** działające w systemie cateringowym. Zgodnie z przepisami art. 44 ww. rozporządzenia (UE) Nr 1169/2011 z dnia 25 października 2011 r. w przedstawionych podczas wypoczynku jadłospisach wyszczególnione zostały składniki występujące w potrawach, produkty alergenne zostały wyróżnione, podawano gramaturę posiłków oraz wyliczono ich wartość odżywczą.
- w **6** stołówkach przedszkolnych, w tym **1** działającej w systemie cateringowym; wszystkie jadłospisy pod kątem Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 lipca 2016 r. oceniono jako prawidłowe. W każdym posiłku zapewniono dodatek pełnowartościowego białka pochodzenia roślinnego lub zwierzęcego, porcję warzyw i/lub owoców, dwie porcje mleka lub produktów mlecznych w ciągu dnia oraz raz w tygodniu porcję ryby. Ponadto ograniczono spożywanie ziemniaków na rzecz produktów zbożowych w tym kasz, ryżu czy makaronu, które są źródłem węglowodanów złożonych, błonnika pokarmowego. Codziennie w jadłospisie zapewniono porcję produktów zbożowych, a także z grupy mięso, jaja, orzechy, nasiona roślin strączkowych, co jest zgodne z wymogami ww. Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 lipca 2016 r. Napoje przygotowywane na miejscu zawierały nie więcej niż 10 g cukrów w 250 ml produktu gotowego do spożycia. Potrawy smażone zostały ograniczone do maksymalnie 2 tygodniowo; do smażenia używany był olej rzepakowy. Analizowane jadłospisy z 10 dni spełniały normy żywienia na energię i składniki odżywcze dla danej grupy wiekowej zgodnie z wymogami ww. rozporządzenia.
- w **1** stołówce w domu dziecka działającej w systemie cateringowym, gdzie jadłospis pod kątem zgodności art. 44 ww. rozporządzenia (UE) Nr 1169/2011 oceniono jako prawidłowy.
- w **1** innym zakładzie żywienia działającym w systemie cateringowym – hostel świadczący długoterminową opiekę pielęgnacyjną, jadłospis oceniono w oparciu o arkusz oceny dekadowej jadłospisów;
- w **2** zakładach usług cateringowych; jadłospisy oceniono pod kątem zgodności art. 44 ww. rozporządzenia (UE) Nr 1169/2011 oraz dodatkowo **1** jadłospis zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 26 lipca 2016 r.

4. Terminowość realizacji zaplanowanych zadań

W 2023r. zaplanowano **389** kontroli sanitarnych, z czego wykonano **344**, co stanowi **88,4%**. Wykonano natomiast **391** kontroli nieplanowych (np. kontrole interwencyjne, rasff, rapex, odbiory nowych obiektów, w związku z postępowaniem administracyjnym...)

Głównym powodem nie wykonania kontroli było zakończenie działalności (27 obiektów wykreślonych z rejestru) oraz (18 obiektów) zawieszenie działalności lub nieczynny obiekt (18 obiektów).

5. Dodatkowe zadania

Zadania wykonywane w ramach kontroli przeprowadzonych zgodnie z harmonogramem poza sprawdzeniem stanu sanitarno-technicznego zakładów, obejmują również: nadzór nad przestrzeganiem warunków określonych w rozporządzeniach 1829/2003 i 1830/2003 dotyczących żywności genetycznie zmodyfikowanej, z uwzględnieniem prawidłowego znakowania środków spożywczych, kontrolę prawidłowości stosowania substancji dodatkowych, kontrolę prawidłowości znakowania środków spożywczych, nadzór nad przestrzeganiem przepisów rozporządzenia 1924/2006 w sprawie oświadczeń żywieniowych i zdrowotnych dotyczących żywności, nadzór nad prawidłowością postępowania z odpadami kuchennymi i cateringowymi, nadzór nad jakością środków spożywczych pochodzenia zwierzęcego (w tym również prawidłowością dokumentacji wymaganej przepisami weterynaryjnymi), nadzór nad stosowaniem wyrobów do kontaktu z żywnością.

W roku sprawozdawczym **2023** otrzymano: łącznie **54** powiadomienia w systemie RASFF, w tym **12** powiadomień alarmowych, **21** powiadomień informacyjnych w celu podjęcia działań, **17** powiadomień informacyjnych w celu zwrócenia uwagi, **3** powiadomienia typu NEWS, **1** powiadomienie o odrzuceniu na granicy.

9 postępowań dot. wycofania środków spożywczych prowadzono w związku z pismami z Państwowych Inspekcji Weterynaryjnych.

Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Tomaszowie Mazowieckim otrzymał informacje w **4** sprawach w związku z:

- pismem Łódzkiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego z dnia 13.02.2023 r., znak ŁPWIS.NSHŻ.9220.20.2023.MM w sprawie informacji dotyczącej wycofania produktu sałatki z buraczków i papryki ze względu na wykrycie ciała obcego;
- pismem Głównego Inspektora Sanitarnego z dnia 09.03.2023 r., znak: BŻ.RA.421.81.2023 w sprawie projektu dokumentu „Wytyczne dotyczące działania organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej w ramach sieci powiadamiania i współpracy w Polsce”;
- pismem Głównego Inspektora Sanitarnego z dnia 31.03.2023 r., znak: BŻ.RA.421.81.2023 w sprawie „Wytycznych dotyczących działania organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej w ramach sieci powiadamiania i współpracy w Polsce”;
- decyzją zakazującą wprowadzanie do obrotu oraz nakazującą wycofanie z obrotu suplementu diety

pn. LipiActiv CH, tabletki z dnia 22.08.2022 r. znak: ON-HŻ.9020.38.10.10.2022 wydaną przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Piotrkowie Trybunalskim, Aleja 3 Maja 8 wystawioną dla Puwer Polska Sp. z o.o., ul. Gabriela Narutowicza 94, 97-300 Piotrków Trybunalski.

Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Tomaszowie Mazowieckim otrzymał 2 zawiadomienia:

- zawiadomienie Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Łodzi znak: PPIS.HŻ.9011.50.2023.EJ, z dnia 16 marca 2023 r. w sprawie produktu pn. „Morele suszone 180g w związku ze stwierdzeniem zawyżonej zawartość substancji konserwującej – ogólnego dwutlenku siarki w ilości 2490 ± 430 mg/kg stanowiącą przekroczenie najwyższego dopuszczalnego poziomu;
- zawiadomieniem Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 02.06.2023 r., znak: ON-HŻ.9013.2.38.2023.IK w sprawie zakwestionowanej próbki „Bazylija suszona” z uwagi na obecność w 1 próbce bakterii Salmonella spp. w 25 g – zidentyfikowano Salmonella Newport w 1 z 5 próbek.

W roku sprawozdawczym 2023 **zgłoszono 6 powiadomień** do systemu RASFF, które dotyczyły:

- wykrycia obecności Salmonella Entertidis w produkcie pn. Filet z piersi kurczaka świeży klasa A, masa netto 5 kg, nr partii: 74, termin przydatności do spożycia: 12.05.2023, kraj pochodzenia Polska; zgłoszono w tej sprawie powiadomienie informacyjne w celu zwrócenia uwagi nr 611560; sprawę przekazano zgodnie z zakresem kompetencji do Inspekcji Weterynaryjnej w Będzinie z uwagi na fakt, że producentem środka spożywczego objętego wycofaniem jest firma znajdująca się pod nadzorem Powiatowego Inspektoratu Weterynarii w Będzinie;
- wykrycia zawartości arsenu nieorganicznego na poziomie $0,045 \pm 0,008$ mg/kg w produkcie pn. Kaszka zbożowa dla dzieci Bobo Vita Porcja zbóż bezmleczna 7 zbóż zbożowo-jaglana pełnoziarnista (powiadomienie informacyjne w celu zwrócenia uwagi nr 616453 z 12.06.2023) – przesłane do oceny ryzyka - powiadomienie zostało wycofane z systemu RASFF po uzyskaniu oceny ryzyka;
- wykrycia zawartości arsenu organicznego na poziomie 0,12 mg/kg w produkcie pn. Jagodowe wafelki ryżowe HiPP (powiadomienie informacyjne w celu zwrócenia uwagi nr 616432 z 12.06.2023); przesłane do oceny ryzyka - powiadomienie zostało wycofane z systemu RASFF po uzyskaniu oceny ryzyka;
- zawartości 2-metylofuranu powyżej ULQ (górnej granicy oznaczalności) $13\,401,4 \pm 2\,680,3$ µg/kg w produkcie pn. Kawa mielona Nescafe (powiadomienie informacyjne w celu zwrócenia uwagi nr 618032 z 19.06.2023) - brak oceny ryzyka;
- przekroczenie najwyższego dopuszczalnego poziomu pozostałości pestycydu – linuronu w selerze korzeniowym; zgłoszono powiadomienie informacyjne w celu podjęcia działań nr 636686 z dn. 05.10.2023r.;

- przekroczenia najwyższego dopuszczalnego poziomu pozostałości pestycydu – prosulfokarbu ($0,27 \pm 0,14$ mg/kg) w produkcie pn. seler zwyczajny korzeń, kraj pochodzenia Polska – zgłoszono powiadomienie informacyjne w celu podjęcia działań - iRASFF 643762.

W powyższych sprawach prowadzono postępowania wyjaśniające, ustalano miejsca dostarczenia zakwestionowanych partii produktów, monitorowano dokonywanie zwrotów; w jednym z obiektów – zakładzie obrotu żywnością (magazynie hurtowym), nałożono mandat karny w wysokości **500 zł** w związku ze stwierdzeniem braku identyfikowalności selera.

W związku z otrzymanymi powiadomieniami i informacjami przeprowadzono **54** kontrole w nadzorowanych obiektach. W przypadku stwierdzenia obecności produktu o niewłaściwej jakości zdrowotnej wycofywano zakwestionowane partie środków spożywczych oraz materiałów i wyrobów do kontaktu z żywnością, monitorowano dokonywanie ewentualnych zwrotów do magazynów oraz dalsze działania dotyczące sposobu ich wycofania z obrotu i utylizacji.

W związku z odbywającymi się zbiorowymi imprezami masowymi zabezpieczano odpowiednie warunki sanitarne sprzedaży i przyrządzania potraw podczas „Dni Tomaszowa” skontrolowano **17** obiektów gastronomicznych: ruchome punkty małej gastronomii, food trucki, przyczepy gastronomiczne. W jednym z obiektów, w ruchomym punkcie małej gastronomii prowadzącym sprzedaż pierogów - czebureki z różnymi nadzieniami (szpinak, mięso, boczek- ziemniaki, wołowo- wieprzowe z kolendrą, kurczak w ziołach) stwierdzono nieprawidłowości dotyczące: braku orzeczeń lekarskich do celów sanitarno- epidemiologicznych, braku odzieży ochronnej, braku bieżącej czystości, braku zainstalowanych zbiorników na wodę ciepłą i zimną oraz braku podłączenie odpływu zużytej wody. W związku z powyższym nałożono **1** mandat karny w wysokości **200 zł**.

Dodatkowe działania podejmowane przez PPIS w Tomaszowie Mazowieckim w 2023 roku to:

1. wzmożony nadzór nad sprzedażą mięsa oraz odpadami gastronomicznymi w zakładach żywienia zbiorowego związanych z występowaniem w Polsce przypadków afrykańskiego pomoru świń (ASF). Przeprowadzono łącznie **215** kontroli obejmujących ten zakres;
2. w związku z pismem Łódzkiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego znak: ŁPWIS.NSHŻ.9011.27.2023.TW z dnia 31.05.2023 r. w zakresie nadzoru nad bezpieczeństwem żywności, żywienia oraz materiałami i wyrobami przeznaczonymi do kontaktu z żywnością podczas przeprowadzania bieżących kontroli oceniono warunki przechowywania oraz znakowania wód butelkowanych;
3. w nawiązaniu do pisma Łódzkiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego znak: ŁPWIS.NSHŻ.9052.49.2023.MB z dnia 07.07.2023r. wzmożono nadzór w sklepach wielkopowierzchniowych (super- i hipermarketach) w związku z nieprawidłowościami dot. żywności wprowadzanej do obrotu z krajów Unii Europejskiej oraz krajów trzecich;

4. w ramach realizacji projektu: „Wzmocnienie nadzoru sanitarno- epidemiologicznego Polski” nr POWR.07.01.00-00-008/22 realizowanego w ramach Działania 7.1 Oś priorytetowa VII Wsparcie REACT-EU dla obszaru zdrowia Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 tj. m.in. pomoc obywatelom Ukrainy w zakresie wsparcia merytorycznego, dotyczącego prowadzenia działalności związanej ze sprzedażą żywności, gastronomią, żywieniem, a także działalnością nierejestrowaną, polegającą na przetwarzaniu i produkowaniu żywności w warunkach domowych bez konieczności zakładania działalności gospodarczej - przekazywano informacje prozdrowotne dedykowane obywatelom Ukrainy, również w trakcie przeprowadzanych kontroli sanitarnych w obiektach zatrudniających osoby pochodzących z Ukrainy; informacje przekazywano w językach polskim i ukraińskim m.in. materiały informacyjne dotyczące zasad higieny „5 kroków do bezpiecznej żywności”, „Wytyczne dla osób przygotowujących posiłki”, „Instrukcja mycia rąk”, kolorowanki dla dzieci „Nie pożyczaj rzeczy osobistych” oraz „Myj często ręce”;
5. Przeprowadzono **1** kontrolę w magazynie hurtowym sprzedającym zboże w związku z pismem Głównego Inspektora Sanitarnego znak: ŁPWIS.NSHŻ.9011.41.2022.TW z dnia 25.04.2023r. w związku z nieprawidłowościami związanymi z importerem z Ukrainy zboża deklarowanego przy odprawie celnej jako przeznaczonego na cele techniczne;
6. Skontrolowano łącznie **28** gospodarstw rolnych, w tym **22** prowadzących produkcję pierwotną, **4** prowadzących produkcję pierwotną oraz dostawy bezpośrednie oraz **2** prowadzących produkcję pierwotną, rolniczy handel detaliczny oraz dostawy bezpośrednie. **15** spośród skontrolowanych gospodarstw prowadzi produkcję owoców miękkich. Pobrano łącznie **5** próbek warzyw do badań laboratoryjnych, których nie kwestionowano. Podczas kontroli przeprowadzanych w gospodarstwach rolnych sprawdzano zasady higieny produkcji żywności oraz przekazywano informacje dotyczące prowadzenia dobrej praktyki, w tym obowiązku identyfikowalności środków spożywczych. Ponadto informowano również o wytycznych dotyczących ograniczania ryzyka mikrobiologicznego w odniesieniu do świeżych warzyw i owoców na etapie produkcji podstawowej. Podczas kontroli gospodarstw rolnych, w których produkowane są owoce miękkie, kontrolowano również stan sanitarno-techniczny opakowań do żywności.

Ponadto sekcja Bezpieczeństwa Żywności, Żywienia i Produktów Kosmetycznych prowadziła nadzór nad produktami kosmetycznymi.

6. Współpraca z Inspekcjami

W **2023r.** współpraca z Inspekcją Weterynaryjną prowadzona była w oparciu o Porozumienie Ramowe z dnia 16.11.2018r. zawarte pomiędzy Państwowym Powiatowym Inspektorem Sanitarnym w Tomaszowie Mazowieckim i Powiatowym Lekarzem Weterynarii w Tomaszowie Mazowieckim

o współdziałaniu i współpracy organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej i organów Inspekcji Weterynaryjnej.

W 2023r. przeprowadzono 1 kontrolę sklepu mięsno-wędliniarskiego wspólnie z Inspekcją Weterynaryjną, podczas której nie stwierdzono nieprawidłowości.

Podczas przeprowadzonej kontroli nie stwierdzono obecności przetworów mięsnych i/lub mięsa o nieudokumentowanym pochodzeniu i nieoznakowanego. Kontrola była przeprowadzona w związku z ASF.

Wspólnie pod nadzorem PIS i WIS znajduje się

- 1 firma produkująca lub przechowująca środki spożywcze,
- 7 zakładów produkujących lub przechowujących środki spożywcze, które produkują lub wprowadzają na rynek pasze lub materiały paszowe dla zwierząt.

W **2023** r. współpracowano z inspekcjami weterynaryjnymi w sprawie powiadomień w systemie RASFF:

- Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Tomaszowie Mazowieckim, w związku z przesłaną e-mailem informacją przez Powiatowego Lekarza Weterynarii w Warszawie ul. Gagarina 15, 00-753 Warszawa w dniu 19.01.2023 r. o treści: „Powiatowy Lekarz Weterynarii w Warszawie przesyła do wiadomości i wykorzystania służbowego otrzymane powiadomienia RASFF, na listach dystrybucyjnych widnieją podmioty będące pod Państwa nadzorem”, nie podjął działań – produkt w formie świeżej nie mógł znajdować się w obrocie w dniu otrzymania informacji;
- Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Tomaszowie Mazowieckim, w związku z pismem Powiatowego Lekarza Weterynarii w Żarach z dnia 24.07.2023 r., znak: BP.BŻ.5501.33.2023 informującym o wykryciu Salmonella Spp. w próbkach świeżego mięsa drobiowego (ćwiartka z kurczaka), nie podjął działań – produkt w formie świeżej nie mógł znajdować się w obrocie w dniu otrzymania informacji;
- Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Tomaszowie Mazowieckim, w związku z pismem Powiatowego Lekarza Weterynarii w Poznaniu z dnia 12 września 2023 r., znak: BP-BŻ.554.113.2023 informującym o dodatnim wyniku na obecność pałeczek z rodzaju Salmonella spp. w jednej na pięć badanych próbek w produkcie: skórki z szyi kurczaka (termin przydatności do spożycia kwestionowanego asortymentu upłynął dnia 8 września 2023 r.), nie podjął działań – produkt w formie świeżej nie mógł znajdować się w obrocie w dniu otrzymania informacji;
- Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Tomaszowie Mazowieckim, w związku z pismem Powiatowego Lekarza Weterynarii w Siedlcach z dnia 12 września 2023 r., znak: PIW.BŻ-PU.434.42.2023 informującym o stwierdzeniu przekroczenia dopuszczalnych poziomów pozostałości: tularromycyny w mięsie z indyka - nie podjął działań – produkt w formie świeżej nie mógł znajdować się w obrocie w dniu otrzymania informacji;

- Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Tomaszowie Mazowieckim, w związku z pismem Powiatowego Lekarza Weterynarii w Ostrowie Wielkopolskim z dnia 20 września 2023 r., znak: BŻ.70.102.2023 informującym o stwierdzeniu obecności w badanym materiale *Salmonella* spp., *Salmonella* Entertidis, w którym wskazano, że „w związku z upływem terminu ważności produktu w dniu 18.09.2023r. nie wygenerowano powiadomienia RASFF.”, nie podjął działań – produkt w formie świeżej nie mógł znajdować się w obrocie w dniu otrzymania informacji.

Ponadto otrzymano **4 informacje** przesłane przez Powiatowego Lekarza Weterynarii w Otwocku dotyczące:

- stwierdzenia obecności *Salmonella* spp. z grupy O:8 (C2-C3) w partii mięsa drobiowego;
- przekroczenia dopuszczalnego poziomu doksycykliny w próbce mięśni kurcząt pobranych w ramach realizacji „Krajowego programu badań kontrolnych obecności substancji niedozwolonych oraz pozostałości chemicznych, biologicznych i produktów leczniczych u zwierząt i w żywności pochodzenia zwierzęcego”;
- przekroczenie dopuszczalnego poziomu doksycykliny w próbce mięśni kurcząt pobranych w ramach realizacji „Krajowego programu badań kontrolnych obecności substancji niedozwolonych oraz pozostałości chemicznych, biologicznych i produktów leczniczych u zwierząt i w żywności pochodzenia zwierzęcego”;
- stwierdzenie obecności *Salmonella* Entertidis w partii mięsa drobiowego.

Informacje w sprawie zakwestionowanych partii mięsa drobiowego objętych wycofaniem były w dniach ich otrzymywania po upływie terminów przydatności do spożycia - tym samym nie podejmowano czynności kontrolnych, z uwagi na fakt, że mięso w formie świeżej nie powinno znajdować się w obrocie.

W roku sprawozdawczym 2023, jedno spośród zgłoszonych powiadomień do systemu RASFF, które dotyczyło wykrycia obecności *Salmonella* Entertidis w produkcie pn. Filet z piersi kurczaka świeży klasa A, masa netto 5 kg, nr partii: 74, termin przydatności do spożycia: 12.05.2023, kraj pochodzenia Polska (powiadomienie informacyjne w celu zwrócenia uwagi nr 611560) - przekazano do Inspekcji Weterynaryjnej w Będzinie zgodnie z zakresem kompetencji z uwagi na fakt, że producentem środka spożywczego objętego wycofaniem była firma znajdująca się pod nadzorem Powiatowego Inspektoratu Weterynarii w Będzinie.

Na mocy zawartego „Porozumienia ramowego z dnia 14.07.2008r. o współpracy Państwowej Inspekcji Farmaceutycznej i Państwowej Inspekcji Sanitarnej” zawartego pomiędzy GIF oraz GIS oraz „Porozumienia z dnia 10.09.2008r. o współpracy organów Państwowej Inspekcji Farmaceutycznej i Państwowej Inspekcji Sanitarnej w województwie łódzkim oraz zgodnie z zapisami ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia w rejestrze zakładów podlegających urzędowej kontroli organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej aktualnie wpisane są **33** apteki, w tym: **1** punkt apteczny.

Nie prowadzono wspólnych kontroli z przedstawicielami Wojewódzkiego Inspektoratu Farmaceutycznego.

W 2 aptekach przeprowadzono 3 kontrole, w tym 3 kontrole interwencyjnych, które przeprowadzono w związku z powiadomieniami w ramach systemu RASFF.

Do badań laboratoryjnych pobrano 2 próbki, których nie kwestionowano.

W roku 2023 prowadzono:

współpracę w związku z zawartym porozumieniem pomiędzy **Głównym Inspektorem Sanitarnym, Głównym Inspektorem Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Głównym Inspektorem Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych** oraz **Głównym Inspektorem Ochrony Środowiska** w sprawie współpracy Państwowej Inspekcji Sanitarnej, Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Inspekcji Ochrony Środowiska w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa produkcji pierwotnej żywności pochodzenia roślinnego. W związku z realizacją „Planu działania na 2023 rok” dotyczącego produkcji pierwotnej żywności pochodzenia roślinnego realizowanego w ramach porozumienia z dnia 22.12.2020 r. dotyczącego współdziałania inspekcji – PIS, PIORIN, IJHARS, IOŚ w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa produkcji pierwotnej żywności pochodzenia roślinnego” przeprowadzano wspólnie z przedstawicielami ww. inspekcji w Tomaszowie Mazowieckim 5 kontroli: 4 kontrole w obecności przedstawicieli PIORIN oraz 1 kontrolę w obecności przedstawicieli WIOŚ.

Podczas kontroli pobrano 5 próbek, w tym: 3 próbki papryki, 2 próbki ogórków **w kierunku w kierunku pozostałości pestycydów**. Pobrane próbki do badań laboratoryjnych nie zostały zakwestionowane.

Podczas wspólnych kontroli z ww. jednostkami szczególną uwagę zwracano na:

- czystość i jakość stosowanych pojemników podczas zbioru;
- przestrzeganie zasad Dobrej Praktyki Higienicznej, Produkcyjnej i Rolniczej;
- proces śledzenia produktów;
- dostęp do toalet;
- jakość wody stosowanej do podlewania uprawy;
- przestrzeganie zasad pracy osób z objawami takimi jak: biegunka, wymioty, gorączka, kaszel i ostra żółtaczka;
- higienę zatrudnionych osób (czysta odzież robocza);
- warunki i sposób przechowywania plonów

W 2023 r. współpracowano z Komendą Powiatową Policji w Tomaszowie Mazowieckim poprzez udostępnienie danych w sprawie złożonej interwencji dot. złego samopoczucia pracownika po wdychaniu środków chemicznych w związku z wyłożeniem preparatów na gryzonie w sklepie Dino w Tomaszowie Mazowieckim. W odpowiedzi na wniosek o udostępnienie danych ze zbioru danych osobowych przesłany przez Komendę Powiatową

7. Współpraca z Sekcjami PSSE w Tomaszowie Mazowieckim

W **2023** r. sekcja nadzoru bezpieczeństwa żywności, żywienia i produktów kosmetycznych współpracowała z:

- nadzorem zapobiegawczym przy opiniowaniu planów zakładów żywieniowo-żywnościowych oraz odbiorze nowych obiektów,
- sekcją higieny dzieci i młodzieży w ramach prowadzenia nadzoru podczas trwania kolonii, obozów i zimowisk,

8. Interwencje

W **2023** r. ogółem zarejestrowano **52** interwencje w tym 2 interwencje przekazano zgodnie z kompetencjami z uwagi na to że: jedną z interwencji do PIS w Łodzi (obiekt znajdujący się pod nadzorem PPIS w Łodzi); drugą interwencję dot. zakładu garmażeryjnego przekazano do Weterynaryjnej Inspekcji Sanitarnej w Tomaszowie Mazowieckim (obiekt pod nadzorem WIS).

W 2023 r. potwierdzonych zostało 14 interwencji co stanowiło **28,0 %** interwencji załatwionych bezpośrednio. Nałożono **25** mandatów karnych na sumę **7250 zł.**, w tym również za inne stwierdzone uchybienia sanitarne nie będące przedmiotem interwencji. Wydano **3** decyzje unieruchomienia całego zakładu, w tym **2** decyzje za stwierdzenie śladów obecności szkodników (sklep i piekarnia) i **1** decyzję za brak właściwego stanu sanitarno-higienicznego zakładu w małej gastronomii. Ponadto skierowano **1** wniosek o nałożenie kary pieniężnej do Łódzkiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego za prowadzenie działalności bez złożenia wniosku o zatwierdzenie zakładu i o wpis do rejestru zakładów podlegającej urzędowej kontroli organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej.

Najczęściej interwencje dotyczyły następujących obiektów: sklepów, małych gastronomii, żywienia zbiorowego otwartego, piekarni. Interwencje dotyczyły między innymi:

- złej jakości środków spożywczych,
- sprzedaży przeterminowanych środków spożywczych,
- obecności gryzoni,
- niewłaściwego składowania odpadów spożywczych,
- nieprzestrzeganie zasad higieny przy produkcji,
- przygotowywanie potraw w niehigienicznych warunkach,
- stwierdzenia ciała obcego w produkcie,
- wystąpienia dolegliwości żołądkowych po spożyciu środka spożywczego,
- zatrudniania osób bez orzeczeń lekarskich,
- złego stanu sanitarnego zakładu,
- zatrucia substancją żrącą ustawioną w odkrytych pojemnikach,
- nielegalnego pieczenia tortów,
- nieprawidłowego oznakowania środków spożywczych,

- nieprawidłowej prezentacji i reklamy suplementu diety,
- zakupu pieczywa w którym były odchody mysie,
- zakupu mięsa z szynki z żywymi larwami,
- obecność dużej ilości much w zakładzie ,
- niewłaściwej jakości wody używanej do produkcji pieczywa,
- nieprawidłowej sprzedaży wyrobów cukierniczych,
- obecność zanieczyszczeń fizycznych - piasku w środku spożywczym,
- organizowania imprez popołudniowych bez decyzji PPIS.

Przeprowadzone kontrole sprawdzające wykazywały poprawę stanu sanitarnego w ww. obiektach.

9. Podsumowanie

W **2023** r. działania Sekcji NBŻŻiPK roku skoncentrowane były na realizacji zadań zgodnie z opracowanym harmonogramem dotyczącym nadzoru nad bezpieczeństwem żywności oraz zakładami produkcji i obrotu żywnością w powiecie tomaszowskim. Kontrole wynikały z prowadzonych postępowań w odniesieniu do zakładów, na każdym etapie produkcji, przetwarzania i dystrybucji żywności, bez wcześniejszego uprzedzenia podmiotów kontrolowanych. Zakłady wszystkich grup prowadzą modernizację, rozbudowę i dostosowują się do aktualnych wymogów sanitarno-technicznych.

W odniesieniu do liczby zakładów oraz przeprowadzonych kontroli na terenie powiatu tomaszowskiego w 2022r. stwierdzono w **2023r.** zwiększenie liczby zakładów produkcji i obrotu żywnością, co skutkuje zwiększoną liczbą kontroli sanitarnych w tych obiektach. Zmniejszyła się istotnie liczba kontroli interwencyjnych, natomiast liczba wydanych decyzji administracyjnych nie zmieniła się znacząco. Prawie dwukrotnie zwiększyła się liczba mandatów karnych oraz ich łączna kwota. Aktualnie podczas prowadzonych kontroli częściej stwierdzane są nieprawidłowości stanu sanitarnego, co nadal może być wynikiem ograniczonych liczby kontroli w okresie epidemii w latach 2020-2021. Ilość wniosków o nałożenie kary pieniężnej przez Łódzkiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego uległa zmniejszeniu.

Liczba próbek nie uległa znaczącym zmianom, natomiast z uwagi na wskazany w przestany harmonogramie zakres badań oraz konieczność pobierania próbek u producentów prowadzących produkcję pierwotną, pobór zajmował zdecydowanie więcej czasu.

VI. Oświata i Promocja Zdrowia

1. Wprowadzenie

Kierunki działań oświaty zdrowotnej i promocji zdrowia wynikają z założeń Narodowego Programu Zdrowia, wytycznych Światowej Organizacji Zdrowia i dostosowane są do potrzeb zdrowotnych ludności.

Główne cele to wydłużenie życia Polaków w zdrowiu, poprawa jakości życia związanej ze zdrowiem oraz ograniczanie społecznych nierówności w zdrowiu.

Aby te cele osiągnąć, Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Tomaszowie Mazowieckim w 2021r. w myśl art. 6 Ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej inicjował, prowadził, koordynował i nadzorował działalność Oświatowo-Zdrowotną w celu ukształtowania odpowiednich postaw i zachowań zdrowotnych wśród mieszkańców powiatu tomaszowskiego. Realizując te zadania współpracował, między innymi, z urzędami, placówkami oświatowo-wychowawczymi, lokalnymi mediami (prasą, radiem, portalami informacyjnymi powiatu tomaszowskiego), zakładami opieki zdrowotnej i innymi instytucjami. Ponadto realizował zadania programowe i nieprogramowe wśród dzieci i młodzieży oraz rodziców w placówkach oświatowo-wychowawczych, wśród ogółu społeczeństwa powiatu tomaszowskiego, pozyskując nowych partnerów do współpracy propagującej zachowania prozdrowotne. Działalność inspekcji sanitarnej związana jest ściśle z aktualnymi problemami i potrzebami zdrowotnymi społeczności lokalnej, wynika ona także z aktualnej sytuacji epidemiologicznej w Polsce.

2. Programy edukacyjne

W ramach nałożonych zadań realizowane były następujące programy edukacyjne :

- **„Bieg po zdrowie”.**

"Bieg po zdrowie" to program antytytoniowej edukacji zdrowotnej. Głównym celem programu jest opóźnienie lub zapobieżenie inicjacji tytoniowej wśród dzieci i młodzieży (9-10 lat) oraz pokazanie atrakcyjności życia w środowisku wolnym od dymu tytoniowego.

Istotnym celem realizowanej edukacji prozdrowotnej jest zwiększanie wiedzy i umiejętności uczniów na temat zdrowia w kontekście szkodliwości palenia papierosów. Zajęcia w programie "Bieg po zdrowie" realizowane są za pomocą bardzo zróżnicowanych metod aktywizujących, które dostosowano do wieku odbiorców. Podczas cyklu zajęć dzieci przeprowadzają wywiady z osobami niepalącymi, liczą koszty, jakie generuje palenie papierosów, pracują w grupach przy tworzeniu antyreklamy dla papierosów lub tworzą komiks z bohaterami programu. Podstawą zajęć jest stymulowanie kreatywności i aktywności. Uczniowie są zachęceni do aktywnego udziału poprzez dyskusje, wymianę doświadczeń, spostrzeżeń, refleksji czy pomysłów. Aktywny udział sprzyja identyfikowaniu się z omawianą tematyką i motywuje do tego, aby zdobytą wiedzę i umiejętności stosować w codziennym życiu. Do programu przygotowano atrakcyjne, bogato ilustrowane materiały w wersji elektronicznej: podręcznik dla nauczyciela, zeszyt ćwiczeń dla ucznia, plakaty, ulotkę informacyjną dla rodziców, filmy edukacyjne dla rodziców i nauczycieli. Program został zrealizowany w 11 placówkach szkolnych.

• „Czyste Powietrze Wokół Nas”

Pierwszym środowiskiem w jakim dziecko się rozwija jest rodzina, następnie instytucje wychowawcze jak przedszkole, szkoła czy grupa rówieśnicza. Wzory zachowań również w odniesieniu do nałogu palenia kształtuje między innymi środowisko rodzinne. Z badań wynika, że prawdopodobieństwo palenia przez dzieci wzrasta, kiedy palą rodzice lub starsze rodzeństwo.

Dla dzieci w wieku przedszkolnym bierne palenie oznacza między innymi: zwiększoną częstość występowania przewlekłego zapalenia ucha środkowego, zwiększona konieczność interwencji chirurgicznej w przebiegu zapalenia ucha środkowego, zaburzenia rozwoju psychoruchowego, zaburzenia zachowania dziecka, zmniejszona gotowość szkolna, mniejsza odporność na infekcje.

Program Przedszkolnej Edukacji Antytytoniowej pt. "Czyste powietrze wokół nas" powstał w 1997 roku i ma charakter profilaktyczny. Adresatami programu są dzieci 5-6 letnie, ich rodzice i opiekunowie. Głównymi celami programu są: wzrost kompetencji rodziców w zakresie ochrony dzieci przed ekspozycją na dym tytoniowy oraz zwiększenie umiejętności dzieci w zakresie radzenia sobie w sytuacjach, gdy przebywają w zadymionych pomieszczeniach lub gdy dorośli palą przy nich tytoń. Poza tym w trakcie realizacji programu wykształcana zostaje umiejętność rozpoznawania różnych źródeł dymów, zwiększenie wrażliwości dzieci na szkodliwość dymu tytoniowego oraz samo zwiększenie wiedzy na temat skutków palenia. Program był realizowany w 13 placówkach szkolnych. Z relacji koordynatorów wynika, że dzieci chętnie uczestniczą w realizacji programu, potrafią asertywnie reagować, gdy ktoś w ich otoczeniu pali papierosa. Koordynatorzy na podstawie otrzymanych materiałów (poradnik, malowanki, ulotki, materiały dźwiękowe) realizowali program, który oceniali pod względem merytorycznym jako bardzo dobry.

• „Skąd się biorą produkty ekologiczne.”

Program edukacyjny pt. „Skąd się biorą produkty ekologiczne” adresowany jest do dzieci w wieku 5-6 lat uczęszczających do przedszkoli oraz do rodziców i opiekunów dzieci. Celem programu jest zwiększenie świadomości i wiedzy na temat rolnictwa ekologicznego oraz budowanie właściwych nawyków żywieniowych od najmłodszych lat. Główne założenia programu to: zrozumienie czym jest rolnictwo i produkty ekologiczne, kształtowanie umiejętności wyboru produktów ekologicznych, propagowanie zdrowego stylu życia, zwiększenie wiedzy i świadomości przedszkolaków o nawykach higieniczno-zdrowotnych.

Zajęcia w programie „Skąd się biorą produkty ekologiczne” realizowane są poprzez wykorzystanie dedykowanej dzieciom publikacji i filmu animowanego pt. „Skąd się biorą produkty ekologiczne”, jak również opracowanego scenariusza zajęć dla nauczycieli i lekcji pokazowej. Uczestnicząc w zajęciach dzieci nauczą się skąd się biorą produkty ekologiczne, dlaczego warto je wybierać, jakie są zalecenia zdrowego

stylu życia oraz jak przestrzegać zasad higieny. W 2023 do realizacji programu przystąpiło 7 placówek oświatowych.

- **„Dopalaczom mówimy STOP – Wybieramy zdrowie”**

Wojewódzka Kampania Edukacyjna „Dopalaczom mówimy STOP – wybieramy zdrowie” adresowana jest do uczniów klas VII i VIII szkół podstawowych województwa łódzkiego oraz ich rodziców i opiekunów. Celem programu jest zapobieganie używaniu środków psychoaktywnych oraz kształtowanie bezpiecznych zachowań zdrowotnych wśród młodzieży szkolnej w województwie łódzkim. Program ma na celu: dostarczenie uczniom rzetelnej wiedzy na temat konsekwencji używania nowych substancji psychoaktywnych, pobudzenie autorefleksji w obszarze podejmowania indywidualnych decyzji dotyczących używania tego typu substancji, rozwijanie umiejętności przyjmowania postaw asertywnych w sytuacji kontaktu z substancjami psychoaktywnymi, przekazanie rodzicom i opiekunom wiedzy na temat właściwego reagowania w wypadku używania przez dzieci substancji psychoaktywnych, kształtowanie umiejętności rozmawiania na temat używania substancji psychoaktywnych. Kampania pomaga dostarczyć młodzieży sprawdzonej wiedzy na temat konsekwencji używania nowych substancji psychoaktywnych potocznie nazywanych dopalaczami i pobudzić do autorefleksji w kontekście osobistych decyzji dotyczących używania tego typu substancji. W roku szkolnym 2022/2023 w programie udział wzięło 11 placówek oświatowych. Podczas realizacji koordynatorzy korzystali z materiałów w formie elektronicznej otrzymanych od organizatorów (plakaty, ulotki, prezentacje, filmy).

- **„ARS – czyli jak dbać o miłość?”**

Program edukacyjny „ARS, czyli jak dbać o miłość?” dotyczy profilaktyki używania substancji psychoaktywnych (alkohol, tytoń, narkotyki, dopalacze) i adresowany jest do młodzieży ze szkół średnich. Głównym celem programu jest ograniczenie niekorzystnych następstw zdrowotnych, prokreacyjnych i społecznych związanych z używaniem i nadużywaniem substancji psychoaktywnych przez młodzież wchodzącą w dorosłe życie. Równie ważnymi aspektami przy realizacji programu są: zmniejszenie u uczestników programu niespójności pomiędzy wyznawanymi wartościami (rodzina, przyjaźń, miłość) a stylem życia młodzieży charakteryzującym się znacznym rozpowszechnieniem używania substancji psychoaktywnych, zwiększenie u uczestników programu umiejętności i postaw pomocnych w unikaniu używania substancji psychoaktywnych zwłaszcza umiejętności spostrzegania zagrożeń i asertywnego stawiania granic, a także zwiększenie u uczestników programu wiedzy o konsekwencjach używania substancji psychoaktywnych dla życia rodzinnego i zdrowia prokreacyjnego i w tym kontekście zmniejszenie wpływu mitów na temat dobroczynnego działania alkoholu na organizm

kobiet w ciąży, które utrzymują się w świadomości społecznej. Program ma wzbudzić u młodzieży refleksję nad ważnymi dla nich wartościami. Jego oryginalnym założeniem jest otwarte i konsekwentne odwołanie się do najbardziej cenionej wartości w życiu ludzkim jaką jest miłość, a mniej do dotychczas stosowanych motywów w rodzaju zdrowia jako takiego lub wolności jako takiej. Zdrowie i wolność są tu rozumiane jako elementy sprzyjające odpowiedzialnej miłości oraz zdrowiu i prawidłowemu rozwojowi kolejnego pokolenia. Program ARS oparty jest na kombinacji składającej się z wiodących strategii profilaktycznych (klasyfikowania wartości, modyfikowania błędnych przekonań, rozwijania umiejętności życiowych, budowania więzi ze wspólnotą szkolną/ rodzinną) oraz przekazu istotnych informacji, czyli strategii uzupełniającej (informacyjnej). W 2023 roku do realizacji programu przystąpiły 2 szkoły ponadpodstawowe.

- **„Trzymaj Formę”**

Ogólnopolski program edukacyjny „Trzymaj Formę!” opracowany z inicjatywy Głównego Inspektora Sanitarnego, jako realizacja zaleceń strategii Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) w zakresie diety, aktywności fizycznej i zdrowia oraz Narodowej Strategii opracowanej przez Instytut Żywności i Żywienia. Głównym celem programu jest zwiększenie świadomości uczestników programu dotyczącej wpływu żywienia i aktywności fizycznej na zdrowie. Ważnymi aspektami w realizacji programu jest pogłębienie wiedzy o znaczeniu zbilansowanej diety i aktywności fizycznej dla organizmu człowieka, kształtowanie postaw i zachowań związanych z prawidłowym żywieniem, odpowiednią jakością zdrowotną żywności i aktywnością fizyczną, a także dostarczenie wiedzy o informacjach zamieszczonych na opakowaniach produktów spożywczych i umiejętności korzystania z nich. Adresatami programu są uczniowie klas V-VIII szkół podstawowych, rodzice. Realizacja programu oparta jest na metodzie projektu, dzięki której uczniowie wspólnie z nauczycielami, rodzicami i środowiskiem lokalnym, opracowują najlepsze i najciekawsze metody propagowania zasad zdrowego stylu życia w szkole i w rodzinie. W roku szkolnym 2022/2023, program zrealizowano w 10 placówkach oświatowych. Koordynatorami szkolnymi tego programu byli nauczyciele wychowania fizycznego, biologii, pedagodzy. Wykorzystywano różne metody aktywizacyjne podczas realizacji projektu.

- **„Podstępne WZW”**

Kolejna edycja programu „Podstępne WZW” realizowana była w ramach porozumienia pomiędzy Wojewódzką Stacją Sanitarno-Epidemiologiczną w Łodzi a Fundacją Gwiazda Nadziei. Do realizacji programu została zgłosiły się 2 szkoły ponadpodstawowe. Celem przedsięwzięcia jest upowszechnienie wśród młodzieży szkół ponadgimnazjalnych wiedzy na temat wirusowego zapalenia

wątroby typu B i C, uświadomienie ryzyka zakażenia wirusami HBV i HCV oraz zagrożeń wynikających z zakażenia, wpojenie zasad profilaktyki w tym zakresie oraz pobudzenie do refleksji nad akceptacją osób już zakażonych.

- **„Znamie! Znam je?” - czyli co musisz wiedzieć o czerniaku skóry.**

Kolejna edycja programu „Znamie! Znam je?” realizowana była w ramach porozumienia pomiędzy Wojewódzką Stacją Sanitarno-Epidemiologiczną w Łodzi a *Fundacją Gwiazda Nadziei*. Patronat merytoryczny nad programem sprawuje Akademia Czerniaka, która jest sekcją naukową Polskiego Towarzystwa Chirurgii Onkologicznej. Patronat honorowy nad programem objął Główny Inspektor Sanitarny. Do realizacji programu przystąpiły 2 szkoły ponadpodstawowe. Kampania edukacyjna „Znamie! Znam je?” ma za cel: upowszechnienie wiedzy na temat czerniaków oraz budowanie właściwych prozdrowotnych postaw młodzieży. Dzięki lekcjom uczniowie nabywają umiejętności rozpoznania czerniaka oraz nauczą się regularnego samobadania skóry, poznają czynniki podnoszące ryzyko zachorowania na czerniaka i zastosują zasady ochrony przed czerniakiem, dzięki czemu uchronią się, przed tym groźnym nowotworem.

- **„Wybierz Życie – Pierwszy Krok”**

Program edukacyjny „Wybierz Życie – Pierwszy Krok” poświęcony jest profilaktyce zakażeń wirusem brodawczaka ludzkiego (HPV) i raka szyjki macicy. Skierowany jest do uczniów szkół ponadpodstawowych, a także ich rodziców i opiekunów oraz kadry pedagogicznej. Celami programu są m.in. zwiększenie poziomu wiedzy z zakresu profilaktyki raka szyjki macicy i roli HPV w jego powstawaniu, podniesienie świadomości o czynnikach zwiększających ryzyko raka szyjki macicy, motywowanie kobiet do regularnego poddawania się badaniom profilaktycznym przez całe życie, dostarczenie informacji o świadczeniodawcach wykonujących badania cytologiczne. W 2023 roku do realizacji programu przystąpiła 1 szkoła ponadpodstawowa.

- **„Kryształowy uśmiech mam bo o zęby dbam!”**

Powiatowa Kampania Edukacyjna skierowana do uczniów klas I-III szkół podstawowych **w zakresie higieny jamy ustnej**. Kampania została utworzona w odpowiedzi na potrzeby zgłoszone przez szkolnych koordynatorów programów profilaktycznych. Kampania edukacyjna została podzielona na

3 bloki zajęciowe:

- pierwszy blok zajęciowy opiera się na przedstawieniu roli zębów w naszej jamie ustnej, omówieniu ich budowy rodzajów oraz ich położenia w łukach zębowych, a także omówienia różnic międzygatunkowych ze zwróceniem uwagi, że nie wszystkie stworzenia potrzebują takich samych zębów do zdobywania niezbędnego do życia pożywienia,

- drugi blok zajęciowy opiera się na omówieniu prawidłowej techniki mycia zębów oraz wykorzystaniu przy tym odpowiednich przyborów do czyszczenia jamy ustnej,

- trzeci blok zajęciowy opiera się na omówieniu czym jest próchnica, w jaki sposób powstają ubytki oraz jakie są wczesne stadia choroby próchniczej. Zwrócono szczególną uwagę na dwa główne czynniki, które zapobiegają powstaniu chorób próchnicznych tj. prawidłowa higiena jamy ustnej oraz prawidłowa dieta. Przedstawiono korzystne działanie fluoru i śliny w zapobieganiu chorobom próchnicznym, a także przedstawiono przykłady grup/produktów spożywczych, które korzystnie wpływają na nasze zęby oraz te które są dla nich szkodliwe.

W roku szkolnym 2022/2023 **8 placówek oświatowych** zrealizowało program.

Przeprowadzono 23 wizytacje w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych z programów profilaktycznych oraz kampanii realizowanych przez placówki oświatowe na terenie powiatu tomaszowskiego.

- **„Krajowy program zapobiegania zakażeniom HIV i zwalczania AIDS”**

W Polsce funkcjonuje rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2005 r. w sprawie „Krajowego Programu Zwalczania AIDS i Zapobiegania Zakażeniom HIV” (Dz. U. Nr 189, poz. 1590, z późn. zm.), na podstawie którego ustalony został Krajowy Program Zwalczania AIDS i Zapobiegania Zakażeniom HIV określający strategię działania obejmującą zarówno zapobieganie zakażeniom HIV, jak i opiekę nad żyjącymi z HIV i chorymi na AIDS. Koordynatorem programu jest Krajowe Centrum ds. AIDS. Głównym celem programu jest m.in. zmobilizowanie społeczeństwa do przyjęcia odpowiedzialnej postawy wobec siebie, swojego partnera i swoich dzieci poprzez stworzenie związków partnerskich, w których rozmawia się o przeszłości i unika ryzykownych zachowań seksualnych.

W 2023 roku przeprowadzono 5 spotkań profilaktycznych w placówkach oświatowych dot. profilaktyki zakażeń HIV i zwalczania AIDS. Pracownik Powiatowej Stacji Sanitarno – Epidemiologicznej w Tomaszowie Mazowieckim zorganizował wystawę z okazji obchodów Światowego Dnia AIDS w siedzibie PSSE w Tomaszowie Mazowieckim. W ciągu roku 2023 prowadzono działalność internetową poprzez stronę gov.pl, a także stronę Facebook celem dotarcia do szerokiego grona odbiorców. W 2023 roku prowadzono

dystrybucję materiałów profilaktycznych, która obejmowała placówki oświatowe oraz przychodnie lekarskie. W ramach realizacji **Krajowego Programu Zapobiegania Zakażeniom HIV i Zwalczenia AIDS** zorganizowano obchody „**Światowego Dnia Walki z AIDS**”, który przypada na 1 grudnia każdego roku. Przeprowadzono 4 wykłady profilaktyczne dla uczniów szkół podstawowych wraz projekcją materiałów multimedialnych w formie grafik oraz wykonanej przez pracownika Powiatowej Stacji Sanitarno – Epidemiologicznej w Tomaszowie Mazowieckim prezentacji multimedialnej zawierającej kompendium wiedzy dot. zachowań profilaktycznych, zachowań ryzykownych i podstawowych informacji na temat zakażeń wirusem HIV.

3. Działania akcyjne

• profilaktyka antytytoniowa

W zakresie profilaktyki antytytoniowej, (zwłaszcza palenia e-papierosów) zmierzającej do zmniejszenia używania wyrobów tytoniowych poprzez wszelkiego rodzaju działania w zakresie promocji zdrowia ukierunkowane na przeciwdziałanie paleniu tytoniu, marginalizacji zjawiska palenia tytoniu oraz głębokich przemian w świadomości zdrowotnej społeczeństwa. Główny cel to ograniczenie ekspozycji na dym tytoniowy (w odniesieniu do czynnego i biernego palenia tytoniu) w społeczeństwie lokalnym. Cele szczegółowe to: zapobieganie zwiększaniu się liczby osób rozpoczynających palenie, zapobieganie wzrostowi narażenia na dym tytoniowy w miejscach użyteczności publicznej, tworzenie odpowiednich regulacji prawnych umożliwiających realizację skutecznej polityki ograniczania używania tytoniu, zwiększenie wiedzy na temat szkodliwości palenia wyrobów tytoniowych oraz e-papierosów wśród dzieci i młodzieży, zmiana postaw wobec palenia tytoniu oraz zwiększenie liczby osób rzucających palenie.

W ramach realizacji programu, podejmowane były działania zmierzające do zmiany postaw i zachowań społeczności lokalnej poprzez:

- realizację programów edukacji antytytoniowej dla dzieci i młodzieży,
- realizację kampanii antytytoniowych w ramach Światowego Dnia Rzucania Palenia, Światowego Dnia bez Tytoniu,
- realizowanie kampanii społecznych,
- działalność internetowa za pośrednictwem platformy gov.pl oraz Facebook celem dotarcia do szerszego grona odbiorców,
- eksponowanie i dystrybucję materiałów edukacyjnych w przedszkolach, szkołach, przychodniach i innych obiektach użyteczności publicznej oraz udzielanie informacji do lokalnych mediów.

Pracownik oświaty zdrowotnej prowadził comiesięczny monitoring, w zakresie przestrzegania zakazu palenia, na podstawie kontroli sanitarnych przeprowadzanych przez pracowników Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej, sprawujących bieżący nadzór sanitarny w podległych jednostkach.

- **„Światowy Dzień Bez Tytoniu”**

Włączając się w popularyzację działań związanych z obchodami Światowego Dnia Bez Tytoniu, pracownik Powiatowej Stacji Sanitarno - Epidemiologicznej w Tomaszowie Mazowieckim w ramach profilaktyki antytytoniowej utworzył wystawy profilaktyczne podczas eventów realizowanych na terenie powiatu tomaszowskiego. Pracownik oświaty zdrowotnej w ramach obchodów „Światowego Dnia Bez Tytoniu” zajmował się dystrybucją materiałów profilaktycznych do placówek oświatowych oraz przychodni lekarskich.

- **„Światowy Dzień Rzucania Palenia”**

W związku z obchodzonym Światowym Dniem Rzucania Palenia, który przypada zawsze w trzeci czwartek listopada podjęto działania o tematyce antytytoniowej. W ramach w/w obchodów zorganizowano spotkania profilaktyczne dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych celem uświadomienia młodzieży szkodliwych skutków palenia czynnego i biernego. Poruszono kwestię oddziaływania dymu tytoniowego na zdrowie człowieka - toksyczne substancje wchłonięte do krwiobiegu rozprowadzane są po całym organizmie i wywierają szkodliwy wpływ na wszystkie jego funkcje. W ramach obchodów „Światowego Dnia Rzucania Palenia” prowadzono działalność internetową za pośrednictwem strony Facebook celem dotarcia do szerokiego grona odbiorców. Pracownik Powiatowej Stacji Sanitarno – Epidemiologicznej przygotował grafiki informacyjne i zamieścił w mediach społecznościowych.

- **profilaktyka antydopalaczowa**

Nowe substancje psychoaktywne (NSP) stanowią duże zagrożenie dla zdrowia publicznego, ponieważ nie posiadają pełnej dokumentacji farmakologicznej, toksykologicznej oraz udowodnionego bezpieczeństwa stosowania. Nieznane działanie tych substancji stanowi bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia i życia ich użytkowników. Badania wśród uczniów pokazują, że co dziesiąty nastolatek próbował dopalaczy – czyli substancji psychoaktywnych o nieprzewidywalnym składzie chemicznym, zagrażającym zdrowiu i życiu. W związku z powyższym pracownik oświaty zdrowotnej Powiatowej Stacji Sanitarno – Epidemiologicznej w Tomaszowie Mazowieckim przeprowadził spotkania profilaktyczne w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych dla uczniów, celem uświadomienia zagrożeń wynikających z użycia substancji psychoaktywnych. Wykorzystano materiały multimedialne tj. spot informacyjny, film pokazujący działanie dopalaczy na człowieka oraz prezentację multimedialną przygotowaną przez pracownika oświaty, zawierającą kompendium wiedzy na temat zagrożeń spożywania oraz podstawowych informacji na temat w/w terminu. Zorganizowano punkty informacyjne na terenie placówek oświatowych oraz prowadzono działalność internetową celem dotarcia do szerokiego grona odbiorców.

- **kalendariusz zdrowia**

Pracownik Oświaty Zdrowotnej i Promocji Zdrowia przeprowadził spotkania profilaktyczne z uczniami szkół ponadpodstawowych w ramach Światowego Dnia Cukrzycy przypadającego na 14 listopada,

Światowego Dnia Choroby Alzheimera przypadającego na 21 września oraz Światowego Dnia Higieny Rąk przypadającego na 5 maja. W ramach kalendarium zdrowia w mediach społecznościowych Powiatowej Stacji Sanitarnej – Epidemiologicznej w Tomaszowie Mazowieckim pojawiały się posty profilaktyczne poruszające ważne kwestie związane ze zdrowiem.

4. Bezpieczeństwo podczas wypoczynku letniego.

Pracownik Oświaty Zdrowotnej, podczas wypoczynku zimowego, organizował spotkania dotyczące bezpiecznych zachowań, profilaktyki chorób zakaźnych oraz prowadził działania związane z profilaktyką uzależnień. Odbywały się spotkania profilaktyczne, praca w grupie oraz quizy, które skierowane były do uczestników wypoczynków. W spotkaniach uczestniczyło 388 osób. Prowadzona była także dystrybucja materiałów edukacyjnych oraz tworzenie punktów informacyjnych.

5. Kampanie dot. szczepień ochronnych.

W ramach ogólnokrajowej kampanii #UnitedInProtection, pracownik Oświaty Zdrowotnej Powiatowej Stacji Sanitarnej – Epidemiologicznej w Tomaszowie Mazowieckim prowadził działalność internetową za pośrednictwem platformy gov.pl oraz strony Facebook celem dotarcia do szerokiego grona odbiorców. Z uwagi na fakt, iż szczepionki są najbardziej skuteczną metodą chroniącą przed zakażeniem bądź ciężkim przebiegiem choroby w/w działalność opierała się na promocji szczepień przeciwko grypie, HPV oraz COVID-19. Z uwagi na czerwcową akcję bezpłatnych szczepień dla dzieci w wieku 12-13 lat przeciwko HPV prowadzono kampanię internetową, mającą zachęcić rodziców dzieci w w/w grupie wiekowej do szczepienia przeciwko wirusowi brodawczaka ludzkiego.

6. Profilaktyka chorób i promocja zdrowia.

W ramach szeroko rozumianej profilaktyki chorób, pracownik Oświaty Zdrowotnej Powiatowej Stacji Sanitarnej – Epidemiologicznej zajmował się dystrybucją materiałów profilaktycznych dotyczących m.in. nowotworów, chorób odkleszczowych, grypy, wirusowego zapalenia wątroby, zdrowej żywności i suplementów oraz wszywicy. Działania dot. promocji opierały się na prowadzeniu spotkań profilaktycznych dla dzieci i młodzieży na wszystkich etapach kształcenia.

7. Współpraca z instytucjami i mediami.

Realizując działania oświatowo – zdrowotne, Powiatowa Stacja Sanitarnej-Epidemiologiczna w Tomaszowie Mazowieckim współpracowała z placówkami oświatowymi funkcjonującymi na terenie powiatu tomaszowskiego.

VII. Zapobiegawczy Nadzór Sanitarny

W roku 2023r. Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Tomaszowie Mazowieckim z zakresu Zapobiegawczego Nadzoru Sanitarnego zajął ogółem 334 stanowiska, w tym 230 opinii, 45 postanowień

dotyczących warunków zabudowy , uzgodniono 59 projektów oraz uczestniczył w dopuszczeniu do użytkowania 98 obiektów budowlanych.

W ramach sprawowanego nadzoru zapobiegawczego, zauważono większą świadomość społeczeństwa w zakresie przestrzegania warunków higieniczno-sanitarnych i zdrowotnych, przy planowanym uruchomieniu nowej działalności gospodarczej, czy też modernizacji istniejącej , co znajduje potwierdzenia w składanych dokumentach i przeprowadzonych kontroli w ramach zapobiegawczego nadzoru sanitarnego.

Największe trudności przy wydawaniu stosownych opinii z zakresu zapobiegawczego nadzoru sanitarnego wynikają z braku wytycznych i poradników dla pracowników ZNS, które mogłyby usprawnić pracę i dokładniejsze sprecyzowanie wymagań sanitarnych.

VIII. Zakończenie

1. W 2023 r. utrzymywano i doskonalono system zarządzania w nadzorze sanitarnym PSSE.
2. Nadzorowano 2126 obiektów na terenie powiatu tomaszowskiego.
3. Przeprowadzono ogółem 1655 kontroli sanitarnych oraz 2084 wywiadów epidemiologicznych
4. Wydano 273 decyzji administracyjnych
5. Nałożono 113 mandatów karnych na sumę 31.700 zł.
6. Wydano 50 tytułów wykonawczych stosowanych w egzekucji obowiązków o charakterze niepieniężnym
7. Wydano 77 upomnień rodzicom uchylającym się od wykonania obowiązkowych szczepień ochronnych u dzieci
8. Wydano 334 stanowisk w zakresie zapobiegawczego nadzoru sanitarnego.
9. Opiniowano projekty techniczne oraz uczestniczono w odbiorach dopuszczających do użytkowania obiekty budowlane
10. Wydano 2 decyzje o stwierdzeniu choroby zawodowej oraz 7 decyzji o braku podstaw do wydania
11. Realizowano programy edukacyjne i działania akcyjne promujące zdrowy tryb życia.
12. Współpracowano z władzami lokalnymi, instytucjami publicznymi oraz lokalną prasą, radiem i telewizją.
13. Poprawił się stan techniczny obiektów żywności, żywienia i przedmiotów użytku w wyniku modernizacji obiektów oraz stosowaniu zasad GMP/GHP oraz HACCP.
14. Prowadzony był konsekwentny nadzór nad wdrażaniem i stosowaniem zasad GHP/GMP oraz HACCP w celu zapewnienia właściwego poziomu bezpieczeństwa zdrowotnego żywności.
15. Sprawowano nadzór nad znakowaniem środków spożywczych w celu zapewnienia konsumentom rzetelnej o nich informacji.

16. Pod nadzorem było 34 wodociągów sieciowych, dla 4 wodociągów zbiorowego zaopatrzenia wydano decyzje nakazujące poprawę jakości wody do wymagań zgodnych z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz.U 2017 r. poz 2294).
17. Woda w jednej czynnej studni publicznej w Tomaszowie Mazowieckim, ul. Chemików, na koniec 2023r. spełniała normy sanitarne.
18. Kontynuowano badania wody ciepłej w wybranych obiektach użyteczności publicznej na obecność groźnej dla zdrowia bakterii Legionella sp.(pobrano 27 próbek)
19. W 2023 roku zorganizowano kąpielisko na rzece Pilicy „Przystań” przy ul. PCK 10A
20. Nadzorem sanitarnym objęto place zabaw i piaskownice ogólnodostępne pod względem spełnienia wymagań sanitarnohigienicznych.
21. W 2023 roku zarejestrowano 280 przypadków zachorowań oraz podejrzeń zachorowań na grypę
22. Problemem, od lat, są pokąsania ludzi przez bezpańskie psy i psy wyprowadzane bez należytego nadzoru.